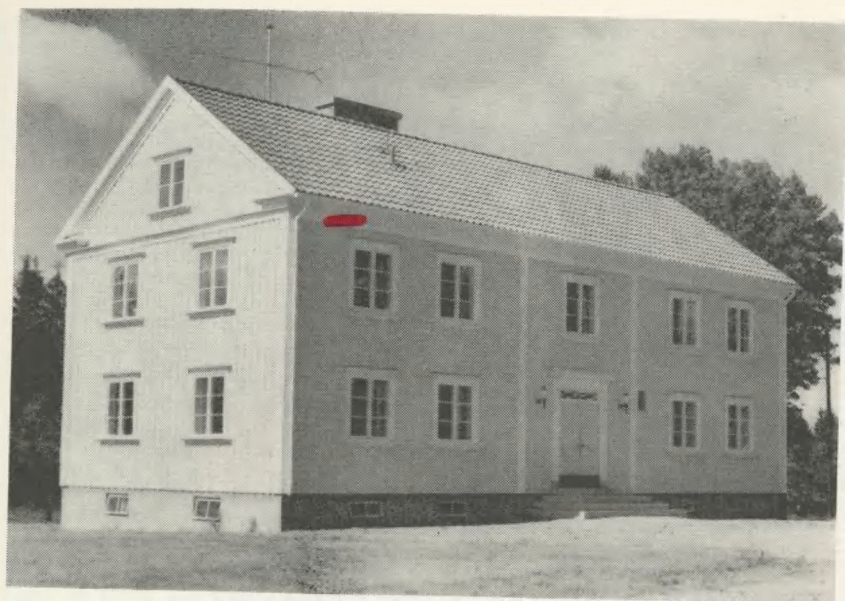

Bergs sockenstuga och skola.

BERG 1964

När Bergs första skolhus byggdes

År 1842 utfärdades den första förordningen om obligatorisk skola i vårt land. Detta innebar, att varje församling inom riket ålades anställa lärare, anskaffa skollokalerna och se till att socknens barn blev undervisade i föreskrivna ämnen. De problem denna förordning förde med sig ute i bygderna, där den skulle omsättas i verklighet återspeglas som så mycket annat från gången tid i sockenstämmoprotokollen. Det var nämligen sockenstämman som från början hade att besluta angående skolan.

Vi skall nu med hjälp av dessa urkunder blicka tillbaka och se på folkskolans införande i Bergs församling.

Den 4 december 1842 behandlades ärendet första gången av stämman. § 1 i protokollet lyder: "Sedan Rikets Höglofliga Ständers upprättade förslag till lag om folkundervisningen i Riket af d. 14 juni 1841 af Kungl. Majjt. i nåder blivit hufvudsakligen gilladt enligt Dess Nådiga Stadga angående Folkundervisningen i Riket af d. 18 juni innevarande år, hade Bergs och Ormesberga församlingar gemensamt blivit kallade till denna stämma för att i detta högst viktiga ämne överlägga och besluta; och då till en början Högstberörde Nådiga Stadga å nyo församlingarna förelästes. Nyttan och behövet av skoleanstalters inrättande för ungdomens bildning och undervisning insågs allmänt äfvensom Hans Majjt Konungens Landsfaderliga Nådiga omtanke härom med all undersätlig vördnad och tacksamhet erkännes; och förenade sig förenämnde församlingar, bestående tillsammans af blott 51 5/8 förmedlat mantal och 1600 personer, om en skolas inrättande, för hvilken Directionen kommer att utgöras af följande Ledamöter: Herr Majoren och Riddaren Rudebeck på Svanås, Herr Löjtnanten F. Gyllensvärd på Berg, Nämndemännen Måns Paulsson i Källehult Östreg. och Christopher Andersson i Rösås, HemmansEgarne Johannes Månsson i Ernatörp Söreg. och Johan Salomonsson i Hult Lilleg. samt undertecknad Pastor såsom Ordförande. Denna skola måste för lokala omständigheters och Pastoratets långsträcktighet blifva flyttbar, och tillkännagäfve församlingarne gemensamt den önskan att få njuta de 5 åren tillgodo, innan Skolan kommer i verksamhet. Men frågan hvar man i dessa små och fat-

tiga församlingar skulle få medel att betäcka de frikostiga anslag Riksens Ständer pålagt till Skollärarens aflöning var verkligen bekymmersam och utan ett lika frikostigt understöd af allmänna medel vill det synas alldeles omöjligt för Bergs och Ormesberga församlingar att företaga så kostsamma undervisningsanstalter, hvarföre hos Kongl. Majjt. i underdånighet ett sådant understöd skulle begäras på grund af det den underdåniga ansökan åtföljande intyg om församlingarnes stora behof deraf samt saknade tillgångar och medel att thy förutan kunna den blifvande skolmästaren aflöna."

Vid protokollets justering tillfogade nämnde Rudebeck en tre sidor lång skrivelse, där han utvecklar sin syn på den nya skolan. Han börjar med att framhålla allmogens behov av "vida större upplysning om den skall behålla sig på sin ståndpunkt och ej nedsjunka i råhet och okunnighet". "Men", fortsätter han, "om detta å ena sidan medges så vågar jag å andra sidan tro, att hela ändamålet både förfelas och äfven helt och hållet motverkas om studierna först och främst sträckas utöfver behof och nytta och sedermera deras inhämtande göres så kostsamt, tröttsamt och betungande att Socknarne därpå om icke utarmas åtminstone utmattas och förlora all hug för en annars nyttigt inrättning". Rudebeck ger också en översikt över den ekonomiska ställningen hos församlingens befolkning: Av pastoratets befolkning anges 709 vara skattebetalare. Barnens antal uppgick till 596. 295 personer voro på grund av fattigdom befriade från skatt. Det fanns 38 torparhushåll till större delen utfattiga, 22 husars- och soldathushåll i samma belägenhet, 205 inhysses-, backstugu- och undantagshushåll. Av de 145 egna bönderna voro de flesta skuldsatta och en stor del fattiga. 36 bönder och torpare hade under de sista tio åren måst lämna sina brukningsdelar på grund av obestånd. Därför är statsunderstöd nödvändigt om församlingarna skall kunna klara den nya utgift, som skolan kommer att medföra. Skrivelsens slutkläm lyder: "I vidrigt fall kommer hvarken här eller på de flesta andra ställen någon duglig skola till stånd, som kan underhållas och göra nytta, emedan inga tillgångar dertill finnas eller kunna skapas, och emedan man ser sig nödsakad att på alla facones hällre eludera författ-

ningen än att enligt denna läsa sig utfattigt".

Av det anförda måhända någon drar den slutsatsen att socknens styresmän inte frågade efter barnens undervisning. Men att en sådan slutsats är förhastad framgår av andra protokoll. Redan 1839, alltså innan folkskoleförordningen blivit utfärdad, antogs Sven Jonasson på Öfvratorp till "församlingens barnalärare". Han skulle av församlingen uppbära 10 riksdaler riksgälds om året. Vidare skulle föräldrarna betala för varje barn efter överenskommelse och "Skolmästaren njuta föda under skoltiden af barnens föräldrar". De fattigas barn skulle dock icke uteslängas, ty "för de fattiges barn sker afvlöningen utur cassan eller genom sammanskott". "Och", säger protokollet vidare, "tillförbindes såväl den antagne Barnaläraren att nitiskt sköta sin åtagne befattning som föräldrar och målsmän i församlingen att flitigt begagna denna vidtagne anstalt till barnens undervisning". Denna maning tycks dock ha blivit dåligt åtltydd, ty i protokoll av den 25/6 1845 klagas över att "Barnaundervisningen af en del föräldrar på det högsta vanvårdas, hvar på det ena året efter det andra visat en bedröflig erfarenhet oaktat både allvarliga och ömma gifvne föreställningar". Detta var innan obligatorisk folkskola blivit införd i pastoratet, men redan nu införes skolbarnsbespisning. I samma protokoll läses nämligen "För de utfattigaste tages lärarearfvodet ur fattigcassan, äfvensom för deras räkning en kanna mjölk lemnas af hvarje ¼-dels hemman, 1½ tunna hafve, 1½ tunna korn, 3½ tjog storsill och fläsk uppköpes till deras föda under tiden".

Emellertid nalkades året 1847, då den obligatoriska skolan enligt Kungl. förordning skulle vara införd i alla rikets församlingar. Den 16/8 1846 har sockenstämman att utse folkskollärare: "Sedan blott en sökande, v. Orgelnisten och Klockaren i Berg Carl M. F. Holmdahl anmält sig till den inom Bergs pastorat behörigen annonserade ledigvarande Folkskollärarebeställningen förklarade Skolstyrelsen gemensamt med församlingarne, uppå förfrågan av Ordföranden, sig åtnöjas med denne ende sökanden, hvarföre han, Carl M. F. Holmdahl, till Folkskollärare inom Bergs och Ormesberga församlingar antages och kommer den af Kongl. Majjt i nåder bestämda lönen att honom på det sätt gottgöras, att han in natura får 8 tunnor spannmål hälften råg och hälften korn, samt för de öfrige 8 tunnor, kofoder och vedbrand i ett för allt 76 riksdaler och 32 skilling banko".

Första tiden var skolan "ambulatorisk", så att samme lärare skulle under året hålla skola två och en fjärdedels månad på vardera tre platser i Berg och en i Ormesberga. Man höll därvid till i någon gård inom "fjärdingen". Behovet av skolhus gjorde sig dock alltmer gällande, och den 10/6 1850 behandlas frågan första gången av stämman. Hemmansägare Nils Jonsson i Sörskog erbjöd då kostnadsfri tomt för ett skolhus för hela församlingen, "men de fleste syntes mera böjde att bygga på flere ställen, såsom skolan ifrån början varit beslutad ambulatorisk, så att, efter församlingens fördelning i 3 delar eller så kallade fjärdingar, vestra och norra fjärdingen bygga hvar sitt skolhus och Bergs fjärding antingen påbygger sockenstugan eller bygger nytt för egen räkning". Ett år senare fattades beslut att bygga på en våning till på sockenstugan, som då var bara 25 år gammal. Nedre våningen skulle också i fortsättningen tjäna som sockenstuga, men genom påbyggnad skulle "den öfvre på ena gafeln bli skolerum och på den andra kök och erforderlige rum för Skolläraren". Detta beslut kom dock aldrig till verkställighet. I januari 1852 är förslaget att bygga ett större och två mindre skolhus i Berg och ett i Ormesberga, men stämman klagar bitterligen över de stora kostnaderna och det talas där om socknen som en "skoglös ort, som nödgas köpa allt det virke, som till de ifråga hvarande husen erfordras". Därefter kommer skolhusbyggnadsfrågan åter på stämmorna, men utan något avgörande. Ständigt klagas över de svåra utlagorna och församlingarnas fattigdom. År 1855 skyntar en ljusning, ty nu ges det hopp om att få bidrag av staten till lärarlönen: "Sedan Kongl. Majjt i nåder vid sist förflutne riksdag täckts anslå ett statsbidrag af 20.000 riksdaler att fortfarande utgå till och med det år då nästa riksdag slutar, till understöd för folkskolelärares aflönande, beslutade Bergs Pastorats innevånare, såsom utgörande ett ambulatoriskt skoldistrikt, att hos Kongl. Majjt underdånigast bönfälla om en högst behöfvlig anpart i detta nädiga anslag, af följande bevakande orsaker". Så följer en beskrivning av församlingarnas ekonomiskt beträngda läge.

Hoppet om statsbidrag till lärarlönen tycks dock ha mjukat upp sockenmännen, ty den 29 april samma år beslutar stämman att bygga nytt skolhus: "Enligt Församlingens nu sammanjämkade meningar skall nytt skolhus oavkortligen byggas nästa år och sockenstugan användas till inrättande af skolhus i utrotarna. Huset bliver två vå-

ningar högt, 30 alnar långt och 14 alnar bredt invändigt, och hvad, som behöfves af byggnadsmaterialier tillsläppes författningsenligt af församlingen och framskaffas nästa vinter hvarefter byggnadsarbetet tager sin början sednast den 1 maj 1856. Taket beläggas med tegel, hvilket anses med bästa uträkning kunna tagas från Ed. Byggnaden utvidgas en aln i öster och en åt väster samt flyttas 2 å 3 alnar åt söder, hvartill Jonas Petersson i Björka Norregård upplåter jord så långt hans skift räcker, mot erhållande af takmullen på gamla sockenstugan; om upplåtandet af det öfriga skulle med Herr Kapten Gyllensvärd öfverenskommas antingen genom utbyte eller på hvad villkor han annars behagade billigt föreskrifva".

År 1856 var också skolhusbygget i gång. Efter tidens sed skulle sockenborna bidraga inte bara med material utan också med dagsverken. Den 18 juni heter det: "Till Byggmästaren lemnas dagsverkslista, hvar efter han får utlysa dagsverken efter behof. — Om någon sämre karl finnes än att hans dagsverke är värt 24 skilling riksgäld får jordägaren det betala och af honom söka sin ersättning igen. De oförmögne till arbete befrias äfvensom alla quinspersoner, der ingen mansperson är i huset".

För att skaffa medel till bygget beslutade församlingen att försälja 25 tunnor spannmål av sockenmagasinets förråd. "Härtill vågade likväl ordföranden ej lemna ett ovillkorligt bifall, helst inrättningen varit påyrkad såväl af Konungen som dess Befallningshafvande hvarifrån äfven tid efter annan infordras underrättelse om dess närvarande tillstånd". Församlingen var dock påstridig i denna sak och beslutade att sälja 10 tunnor råg och 15 tunnor korn till handlanden Holmer, dock med förbehåll att "om någon brist skulle visa sig vid låneansökningar i Magazinet tillhandahålla de lånesökande spannemål emot borgen för samma ränta, som Magazinsreglementet utstakar".

Också Byggmästaren tycks ha svårt att få debet och kredit att gå ihop, ty den 22 juni 1857 förtäljer protokollet: "Byggmästaren Johannes Svensson från Gjerds hult hemställde till församlingen om han ej i anseende till stegrade priser å dagsverken och lifsförnödenheter kunde få någon liten tillökning i den betingade entreprenadsumman för skolhusets uppförande; men som denna fråga ej förut var kungjord och således många voro frånvarande, som ägde rätt att häröfver yttra sig och dessutom arbetet ej var fullt färdigt eller insynt, kunde ej något beslut för tillfället häruti fattas; dock trodde

man, efter fulländade arbete och insyning här af, församlingen ej skulle vara obenägen att ingå på hvad billigt kan vara".

Hur det gick med den saken förtäljer icke protokollet, men det ordnade sig tydligen utan större besvär, ty skolhusbygget behandlas inte mer av stämman. Ganska snart fick Ormesberga egen skola och egen lärare, och Berg fick de två mindre skolhus det talats om, också så småningom med egna lärare. Nu är sedan några år det första skolhuset, som uppfördes i Berg, det enda använda, och det har inte tjänat ut. Efter den genomgripande renovering, som denna byggnad nu genomgått under bästa tänkbara samarbete mellan skolans och församlingens företrädare är det rustat att efter vår tids krav tjäna det dubbla ändamål till vilket det en gång byggdes, skola och sockenstuga.

Ingvar Jonsson

Människobarn

*Varför kämpa, när allting är förbi,
när kärlekens godhet försvinner,
hat och maktbegär brinner.
Vi äro ju alla små flarn,
som hamnat i ondskans garn,
vi människobarn.*

*Människobarn
som små kan lära
att älska far och mor,
egna jaget ej frambära,
det blir en ära när man blir stor.
Om vuxna ger en förebild
blir hela världen mild
för oss människobarn.*

*Människobarn
stanna och tänk.
Kanske en ljusglimt du ser,
kanske tryggheten återvänder
om därom du ber.
Ge kärlek och värme åt unga leden
fram växer trygghet och hopp över heden
för oss människobarn.*

Ninna Ericsson.

Det var en gång

Det var en dag i början av september 1912 som jag beledsagad av min fader anlände till Lidnäs station, där den dagslånga färden skulle fortsätta till Bergs prostgård. Meningen var att jag endast skulle vistas där ett par terminer för att under prostens vägledning förkovras i mina studier. Ingen av oss, varken prosten, pappa eller jag, kunde då ana hur många mina Bergår skulle bli. Berg blev min hembygd, och som Bergbo känner jag mig än i dag.

Tåget från Stockholm gick saktare då än nu, och vid ankomsten till den lilla stationen hade det redan blivit mörkt. På den leriga planen utanför väntade två skjutsar. Vid den ena stod Alfred Ekedahl med tömmarna i handen, den siste prosten i Berg, en högre, imponerande gestalt i slokhatt och slängkappa. Han skulle köra för pappa. Den andra vagnen, i vilken jag tog plats, kördes av hans brorson Anders, den långa, glada, sjungande studenten, och att köras av en student tyckte jag var den största ära som hade vederfarits mig. Så satte sig de två skjutsarna i rörelse, det bar mödosamt upp för Brantåsbackarna, som verkligen gjorde skäl för sitt namn, och vidare på den väg som senare skulle bli mig så välbekant. Jag fick tjänstgöra som grindpojke, vilket jag också tyckte var en ära. Hur många grindar det var minns jag inte, endast att de var ganska många. Dessa ständigt återkommande grindspärrar — och ibland var det en enda ko som föranledde dem! — måste synas som någonting ganska ofattbart för de bilister som nu susar fram på Smålandsvägarna!

Då vi stannade framför prostgården dök två pojkar upp ur mörkret för att ta hand om skjutsarna. De var söner till prostens arrendator, den äldste hette Hjalmar, en stilig, sympatisk ung man som snart nog tog värning vid Kronobergs regemente, där han med tiden blev underofficer. De två arrendatorspojarna, bröder i en stor syskonkull, blev alltså de första av småländsk bondestam som jag träffade. Fadern var en strävsam man och dugande jordbrukare, men inbunden och otillgänglig. Efter några år lämnade han Berg och blev arrendator på Lamhults herrgård. Men den förste bonde jag lärde känna var icke han utan Bengt i Vinninge, som prosten och jag mötte på vägen dagen därpå. Han var däremot myc-

ket språksam, och jag imponerades av hans örnåsa som påminde om salig biskop Heurlins. Då han hälsade på mig sade han, "tack för i jons", men vad det betydde förstod jag inte. Småländskan blev för mig nära nog som ett utländskt tungomål, men utländska lär sig barn fort nog på ort och ställe, och då jag efter ett år var på ett kort stockholmsbesök talade jag en småländska som — det trodde jag åtminstone kom mina medmänniskor att blekna av både avund och beundran!

De två Vinningegårdarna var ju de närmaste granngårdarna, och hemma hos Bengt i Vinninge upplevde jag mitt första barn-dop i Berg. Det var redan i september 1912, och jag minns, att gossebarnet som döptes, fick namnen Anders Frithiof. Den andra Vinningegården ägdes av Anders Pettersson, som på något sätt inte såg ut som en bonde, men likt sin granne var en språksam och vänlig man. Sonen Ernst var en sympatisk och begåvad ung man, och då jag sista gången träffade honom, på 1930-talet, ledde han sångkören vid en repetition i prostgården.

Den första bondmora jag träffade — på den tiden tilltalades ju de flesta hemmans-ägarefruar med mor plus förnamnet — var från Ernatorp och kom en dag till prostgården med en ostekaka i ett skinande blankt kopparkärl. O, forna tiders ostekakor! Jag vet hur de smakade, ty aldrig upplevde jag den dag då det icke fanns ostekaka till eftermiddagskaffet! Givarinnan var hustru till Peter Abrahamsson, som ägde en av de större gårdarna i Ernatorp inhägnad av höga, härliga körsbärsträd, "morerleträd" kallades de. Han var en pampig bondetyp med rödlätt hy och vita polisonger, en man som utstrålade trygghet och välmåga. Prosten hade satt sig för att han vid första uppkomna vakans skulle bli kyrkvård, det blev han också.

Ernatorp var och är fortfarande hoppas jag, en ålderdomligt tjusande Smålandsby med tätbelägna gårdar på var sin sida av vägen. Innan man kom in i byn passerade man smeden Signals lilla stuga och smedja, själv var han som bekant ej endast utrustad med starka armar utan även med en stark och välljudande stämma, under många år en av stöttepelarna i sångkören. Då man gått igenom byn och upp för backen, där

vägen fortsatte genom skogarna mellan Berg och Ormesberga, passerade man en annan liten stuga, den beboddes av socknens barnmorska, Ida i Ernatörp, som hon kallades. En tid var förhållandet mellan henne och Bergborna litet spånt, av vilken anledning minns jag inte, men prostén höll på henne, och oppositionen kom av sig. Det var nog inte så lätt att vara barnmorska på den tiden. Hon, liksom prostén, fick inte spara sig när det kallades på dem, hurudant väder och väglag än var.

Björkagårdarna kunde väl också räknas till grannskapet. Johan Petter i Björka, tidigare kyrkvärd, var prostén särdeles fäst vid. Den redan då mycket gamle och av sorger hårt prövade mannen hade en livserfarenheter och klokhet, en andlig pondus, skulle jag vilja säga, som måste ha gjort ett djupt intryck på prostén, ty då han talade om honom kom det alltid något varmt och uppskattande i hans stämma. Prostén, själv jordbunden i ordets vackra bemärkelse, en fin talare men också en fin lyssnare, tyckte om att resonera med sina sockenbor. Han hade en djup respekt för deras klokhet, för deras jordbundna livserfarenhets tankar och bedömningar. Denna hans inställning kom redan från början att starkt påverka även min egen inställning till bygden och dess folk.

Det var i Björka, som jag den hösten upplevde mitt första husförhör. Det började med katekesförhör, fortsatte med ett allmänt förhör och slutade med det på den tiden obligatoriska kalaset, som i allmänhet varade i dagarna tre. Bredvid prostén tronade Blomstrand, socknens organist och handelsman, därtill en stor hedersman, som prostén högt värderade, och vars egenheter, exempelvis att aldrig vara kvar i kyrkan medan predikan pågick, han godmodigt översåg med. Framför Blomstrand låg en stor bibel, och det hörde till att ungdomen skulle läsa några rader ur den. Blomstrand envisades alltid med att stryka under raderna med sitt pekfinger, fast det nog hände att han i stället strök över. Läsningen blev också litet knagglig ibland.

Vem skulle kunna glömma Blomstrand och hans handelsbod! Innanför låg kontoret med väggarna tapetserade av fakturer och telefon på skrivbordet, en av socknens två telefoner, den andra fanns på herrgården. Då man skulle ringa till Växjö måste man beställa samtalet, liksom interurbana samtal, och sedan fick man vänta både länge och väl tills det kom. Man fick betala efter perioder, och ett litet timglas på bordet

markerade dessa. Blomstrand hade alltid ett biträde i sin handelsbod, då var det en av möllarens i Ingelstorp söta flickor. Men då någon gynnad kund infann sig kom han själv ut i butiken för att prata bort en stund. Han uttryckte sig gärna ordstävvis, för övrigt ej så ovanligt på den tiden, och hans ordstäv slutade i allmänhet med, "sa' kärringen".

Vägen till kyrkan och Blomstrands gick förbi herrgården, vars pelarprydda fasad skyntade fram mellan höga parkträd. På den tiden ägdes den av änkefru Ida Skogström, född Gyllensvärd. Ibland gjorde hon, alltid per ekipage, ett kvällsbesök i prostgården, en gammal dam med en imponerande änkenådsprofil och en voluminös hörlur. När jag ser henne för mig är det som att se på vignetten till någon dikt av Anna Maria Lenngren. Naturligtvis var vi också ibland bjudna på kalas till herrgården. O, forna tiders smålandskalas, då en blyg gosse i sjömanskostym hellre skulle ha stigit ned till Daniel i lejongropen än att, därtill nödd och tvungen, stiga fram inför allas blickar och ta för sig av välfägnaden!

Torshults- och Hjulatorpsgårdarna hörde även till de närbelägna. Dit gick man alltid på den gamla slingrande skogsvägen — den är väl alldeles utplånad nu? — och där den snuddade vid Löjsjön gick en avtogsstig fram till Nys stuga. Ny själv, prototypen för en gammal indelt soldat, var prostgårdens och ej minst min egen specielle vän. Hans stuga är numera, tror jag, flyttad till Knutsudde och ladugården till Kronobergs regemente. Men då jag senast gick dit, sommaren 1935, året för prostens död, fanns ännu rester av den sotiga härden kvar. Hur vemodigt var det inte att nu stå framför denna härd, vid vilken Ny och jag så många mörka höst- och vinterkvällar satt och pratade, medan mor Lina kokade kaffe och gräddade "go' rån" i köket. Udden, där Ny hade sin båt — han livnärde sig delvis på fiske — kallade vi för "Nys udde", förtjusande vacker med sin lilla äng, sina höga, cypressliknande enar och Bergsjöns vatten sorlande vid stranden. Sista gången jag hälsade på hos Ny, hade jag rott till den. Han följde mig tillbaka till båten, och då jag lagt ut, stod han kvar på stranden och skyldrade med en åra. Jag ser honom så tydligt för mig, en senfödd karolin, tyckte jag, en av min ungdoms mest avhållna gestalter.

Den av Ny arrenderade lilla uthuggning- en i skogen tillhörde Övrators, den vackrast belägna av de tre Torshultsgårdarna. Äga-

ren, "Kalle i Övrators", var en grann mörklagd bonde, konversabel och alltid hjälpsam då vi var i trångmål om skjuts. Hans hustru var lika vänskapligt sinnad, och de hade tre rara barn, två flickor och en pojke, som hette Erik. Då jag kom på något vårbesök till gården brukade de möta mig med liljekonvaljer eller gullvivor — i mitt minne har de blommorna aldrig vissnat. Förbi Nedrators, där det också fanns tre barn fast redan vuxna, Ernst, John och Hilma, fortsatte vägen, på denna sträcka litet ödslig, till Hjulatorp. Gården närmast vägen ägdes av kyrkvärden Karl Månsson, "Kalle Månsa", en av de tre bröderna Månsson, alla hemmansägare i Berg, två i Hjulatorp och en i Rösås. Han hörde till dem i bygden, som vi oftast hade kontakt med, och efter juldagens högmässa, var han och hans familj av tradition inbjuden till frukost i prostgården. Sonen Emil gifte sig, ej längre i sin första ungdom, med en hemmansägaredotter från ett annat landskap, vilket på den tiden var ganska unikt. I motsats till de flesta av socknens hemmansägarehustrur gick hon inte i schalet utan i hatt, men så kom hon också från Östergötland! För övrigt var hon en hjärtans snäll och en människa. Gården bredvid ägdes av "Knut i Hjulatorp", mycket beundrad av damerna för sitt vackra yttre. Han var politiskt intresserad, ett intresse som har stått sig, förmodar jag, ty i Bergkrönikan har jag sett honom omnämnas som landstingsman. Av de övriga i byn var väl skolkassören den som prosten mest hade att göra med. Han var av storbondetyp, mycket klar i huvudet, och hans räkenskaper stämde alltid på öret vilket mycket uppskattades av prosten, som själv var matematiskt begåvad, fast det just inte märktes då det var fråga om att hjälpa och ge! Sonen, Robert, blev organist efter Blomstrand, fast antagligen utan officiella meriter. Det gick väl så till, att då Blomstrand hade slutat, så ombads Robert utan vidare ceremonier att fortsätta, och det gjorde han ju i många år och till allas belåtenhet. Av folket i Hjulatorp tänker jag särskilt gärna på en hemmansägarehustru, som jag aldrig hörde benämnas annat än som "Johanna till Karls". Hon kom då och då på ett vardagsbesök till prostgården, mycket språksam och humoristisk, med henne hade man aldrig tråkigt kring det runda kaffebordet i salshörnan.

Det fanns också en kvern i Hjulatorp, nära vägen, och i kvernåen var det gott om kräftor. Av tradition ordnades kräftfångst där en augustinatt varje år, och den skedde med bloss. Det var mycket romantiskt fast

litet olagligt, tror jag, men prosten hade ingenting att invända, och länsman var ett diffust begrepp — jag kan inte minnas att han någonsin hade ett ärende till Berg.

Kommunalstämman ordförande var under en lång följd av år Karl Persson i Furuledet, en kärv man som inte hörde till prästgårdsumgänget. Prosten och han hade sitt huvud för sig, men det kom aldrig till någon öppen konflikt emellan, så vitt jag kan minnas. Hur ofta hördes icke ordförandens namn från predikstolen! Vid varje gudstjänst blev, om uttrycket tillåtes mig, kungörelserna pricken över i'et. Jag kan ännu höra: Stollag nummer så och så sammanranger... Färgmöte hålles i... Protokoll etc. Berg och Furuledet som ovan, Karl Severin Persson, justerat... Kommunalnämndens ordförande, Mangni i Lädja, var en man av betydligt vekare kynne än sin kollega i kommunalstämman, därtill mycket musikalisk och länge sångkörens dirigent.

Lädja är väl en av de vackrast belägna byarna i Berg. Där var också socknens ena skola, med fröken Rydström som lärarinna. I skolan vid kyrkan var fröken Lindhoff lärarinna och i skolan i Matkull fröken Sporsén. Våren 1913 fick jag följa med till skolavslutningen i Lädja. Prosten hade denna gång bett brorsonen Anders hålla avslutningstalet. Jag var oförberedd på det, och jag glömmar aldrig hur håpen jag blev då den länge, glade, sjungande studenten, iförd jaquett med blomma i knapphållet, steg upp i katedern för att i högstämda ordalag förmana de små att städse bemöda sig om goda seder, flit och gudsfruktan!

En särpräglad Lädjabonde även till sitt skäggiga yttre, var Gustaf till Knapans, en slags gårdfarihandlare, som kuskade omkring på vägarna och sålde strömming. Han var mycket kyrksam, och de söndagar då kollekt hade upptagits kom han alltid in i sakristian för att växla sedlar till småmynt. Bönder förändras, men bönder består. Gustaf till Knapans däremot hörde till de Smålandstyper, som aldrig skall återuppstå!

Så många gårdar skymtar förbi den inre blicken, medan jag skriver detta, så många gestalter! Bland dem jag helst minns är nämndemannen Ludvig i Bredhult, en ovanligt sympatisk man, och jag tror också att han var mycket avhållen i bygden. Han var särdeles vänligt inställd till prost och prostgården, och ej så sällan medförde Post-Ossian en hare eller en tjäder från honom. Den första begravning jag var med om i Berg, hösten 1912, fjärde böndagen tror jag,

var då hans far, gamle nämndemannen, jordfästes, och som alltid på den tiden ägde jordfästningen rum på kyrkogården. Det var så gripande, så högtidligt, man förstod innebörden i orden: Till jord skall du åter varda! En annan av de präktiga Bredhultsgårdarna ägdes av gamle kyrkvården, också han av bondearistokrati, en blid, litet förälskad man som skrev vers ibland. Och så fanns det "Kristina i Bredhult"! Hon var socknens kokfru, livlig och synnerligen talför — vad hon inte visste om bygden var inte värt att veta! Sin kok- och talkonst demonstrerade hon även i prästgården då det var storkalas där. Då var det dukat både i sal och förmak, både i prostens rum och i Marias. I ett särskilt litet rum tornade ostekakorna upp sig, ty alla skulle ha förning med sig, det var en oskriven lag på den tiden.

Ecklesiastikt hörde Berg till Norrvidinge kontrakt, det minsta stiftet med endast tre pastorat och två kyrkoherdar, ty Söraby pastorat var biskopsprebende. Kyrkoherde i Tolg var under mina första Bergår Johan August Lennquist, en av stiftets märkligare prästmän, tidigare komminister i Växjö, där han hade gjort sig känd för sina sällskapstalanger, sin bitande kvickhet och sin vältalighet, både på vers och prosa. I Tolg kände han sig aldrig hemma och fick aldrig någon kontakt med bygdens folk. Då han besökte prostgården kom han i egen droska, vilket visserligen var imponerande men kanske också litet förargelseväckande! I en ensligt belägen prästgård i Asa residerade hans ena komminister, Allgulin, medan komministern i Tjureda, Justus Rosell, inte bodde i sin egen socken utan i Tolg. Hans prästgård låg vid Tolgsjön, mycket prydlig och nätt både inom- och utomhus. Rosell hade ursprungligen varit hjälppräst åt prostens far, "gamleprosten i Tolg", de kände varandra följaktligen ända sedan ungdomen, och han var också den präst som oftast gästade prostgården, och alltid när braxen lekte. Braxenhuvud var hans specialitet — jag tror inte att han kunde tänka sig himmelriket utan ett braxenhuvud. Ett stort original var komminister Björngren i Söraby, "A. P. Nalle" kallad, en högväxt gammal man som likt Döbeln vid Jutas alltid hade ett svart band om pannan. Komministern i Gårdsby Lagergren, "greven" kallad, var den ende av kontraktets präster som jag aldrig såg. Prostens egen komminister, Andersson i Ormesberga, var en mycket blid man, en naturälskare som i sina predikningar gärna talade i lyriska ordvändningar. Var tredje söndag predikade kommi-

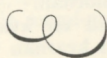
nistern i Bergs kyrka och prosten i Ormesbergas. Jag fick alltid följa med som kör-sven. Fast det var förstås bara att hålla i tömmarna — Max, hästen, kände vägen och bestämde lunken själv!

En gång under mina Bergår, våren 1917 eller 1918, var det biskopsvisitation. Tyvärr var biskopen icke längre den snillrike N. J. O. H. Lindström, till det yttre oansenlig men förmodligen en av de största vältalare som stått i en svensk predikstol, utan hans efterträdare, Ludvig Lindberg. Han var däremot en mycket ståtlig man, fast utan den tändande gnistan, mer en prostarnas prost än en biskop. Den tidens biskopsvisitationer måste ha varit ganska påfrestande för prästerskapet. De pågick ett par, tre dagar och under tiden var biskopen och konsistorienotarien inlogerade i prästgården. Efter söndagens avslutande högmässa följde obligatoriskt stort kalas i prostgården — det både kostade och kostade på.

Dagen därpå for biskopsparet i det av herrgården utlånade ekipaget till Rottne för att där fortsätta med tåget till Växjö. Fast nu vorden yngling, och ej opåverkad av den långa studentens dandyism, ombads jag att medfölja som grindpojke. De första grindarna hade som enda motivering Nys ko, "Blomma", jag öppnade och stängde dem gärna! Det var en underbart vacker vårdag, en sådan där dag som endast återkommer en eller ett par gånger om året och inte ens alltid det, med mild värme, blå himmel och solskensglitter på den blommande jorden. Och med denna vision av en vårdag för längesen avslutar jag dessa små minnesglimtar, mer än så har det inte kunnat bli.

*Ett sädesfält,
en törnrosbuske blommande vid vägen,
en blomsteräng,
en kyrka vit och högtbelägen
med klockklang över bygden,
en myr, ett träd, en bäck i skogen
och gryningsljus vid horisontens rand ...
Jag längtar hem till bygden,
min bygd vid Bergsjöns strand!*

Curt Munthe

Prästsläkten Bergius

Under början och mitten av 1600-talet nämnes i Växjö stifts herdaminnen fem präster med namnet *Bergius*, av vilka åtminstone tre härstamma från Berg. Av dessa kommer här ej att beröras kyrkoherden i Älmeboda *Jonas Sunesson Bergius* († 1654), som stammade från Sörskog i Berg, och istället i korthet omnämnas kyrkoherden i Berg *Peder Eriksson* och hans söner *Erik* och *Bengt Pedersson Bergius*.

Tab. 1.

Peder Eriksson (Petrus Erici) — i samtida källor alltid kallad "herr Peder i Berg" — kom som kyrkoherde till Berg 1585 efter att tidigare ha varit kollega vid Växjö och rektor för Jönköpings skola. Han erhöll 1591 skattelindring med motivering, att han var en "sjuk, fattig och nybolat (=nyligen satt bo) man. Han underskrev Uppsala mötes beslut 1593 och synes redan år 1600 någorlunda ha kommit ur sin fattigdom, ty han säges i skattelängderna detta år så 8 tunnor säd och äga 4 oxar, 6 stutar, 1 tjur, 16 kor, 6 kvigor, 6 får, 10 svin, 3 hästar och 75 lod silver. År 1615 erlade han till Älvsborgs lösen 14 daler silvermynt.

Han nämnes vid flera tillfällen i Norrvidinge domböcker. Sålunda dömdes 1617 *Bengt Stensson* i Berg att böta 3 mark silver för "läppagäld", då han hade skällt herr *Peders* hustru för hora. — 1619 15/3 vittnar herr *Peder* på tinget om ett dråp, som skett i prästgården år 1611 och 1620 20/6 avger han ett mycket intressant vittnesbörd om den gamla pastoratsindelningen i Norrvidinge härad. Kyrkoherden i Tolg herr *Jon Nilsson* hade då begärt vittnesmål angående hemmanet *Alvaskog*, för vilket konungens fogde begärde skatt, men "i lång tid legat under prästgården". — "Gammal, hederlig och vällärd man" herr *Peder* i Berg vittnade då jämte de äldste i häradsnämnden, att "uti salig konung Gustafs tid eller uti konung *Eriks* första regementes tid, då voro tre prästgäll: Tolg och Asa, därnäst *Gårdsby* och *Södra Rottne* och därnäst var *Tjureda* och *Norra Rottne*, vilket sistnämnda var ett armt och ringa prästgäll såsom och ingen synnerlig prästgård, utan vilken där bodde, måtte med stor möda och omak, och med stor fattigdom sig föda och nära. Uppå förbemänte tid bodde i Tolg en prästman, benämnd herr *Jon Björn* och uti

Gårdsby en benämnd herr *Jöns* och de drogo till konungen och efter *Tjureda* så ringa var, blev det med biskopens samtycke beviljat, att *Tjureda* socken skulle bliva uti Tolgs gäll och *Norra Rottne* uti *Gårdsby* gäll och på samma tid blev av konungen beviljat, att *Alvaskog* måtte bliva under Tolgs prästgäll och där emot blev lagt till skattejord södra gården i *Tjureda*, som förr var prästgård".

Herr *Peder*, som var gift två gånger, ehuru ingen av hans hustrur är känd till namnet, avled år 1630.

Barn; alla troligen födda i första giftet. Sannolikt funnos än fler, som ej äro kända:

— *Erik Bergius*, kyrkoherde i Berg, tab. 2.

— *Bengt Bergius*, komminister i Öjaby, tab. 3.

— *Kirstin*, som 1638 26/7 klagar på *Kinnevads* ting, att hon "uti den dyra tiden" varit i Danmark (=Skåne) och köpt spannmål och på hemvägen vid *Tävelsås*, när hon betade sin häst, blev hon av med en säck räg, som igenfanns "efter långsamt sökande i löngömmo i ett stenrör". Tjuven, vars namn var *Sven Uddman*, rannsakades nu på tinget. — Ej vidare känd.

Tab. 2.

Erik Pedersson Bergius, som till kyrkoherde *Peder Eriksson*, tab. 1. Inskriven som student vid Uppsala universitet troligen år 1611. Prästvigd omkring år 1617, kollega vid Växjö skola, kaplan i Gränna 1617 och i Berg 1623, där han förestod pastoratet åt fadern i sju år utan lön. Efterträdde fadern som kyrkoherde i Berg 1630 3/6. Död 1655.

En fältpräst vid namn *Håkan Svensson Wigoraues* — sedermera kyrkoherde i *Hjortsberga* — hade i augusti 1630 skaffat sig konungens fullmakt på kyrkoherdetjänsten i Berg, trots att biskop och domkapitel redan tre månader tidigare kallat *Bergius* till samma tjänst. Pastoratet anhöll i en böneskrift 1631 3/2 att få slippa *Wigoraues*, som märkligt nog även var försedd med biskopens rekommendation, vilket föranledde kungliga rådet i Stockholm att uttrycka sin förvåning över att domkapitlet nu gjorde invändningar mot konungens fullmakt, "särdeles som I oss icke till det ringaste notifi-

cerat vad skäl I därtill haven". Domkapitlet ålades att ofördröjligen inkomma med sakliga skäl eller också installera Wigoriaeus. — Bergius fick emellertid behålla tjänsten.

1638 12/1 var Bergius jämte sedermera kyrkoherden i Tolg Petrus Toffterus närvarande vid Norrvinge ting, där man då arrangerade en fingerad avrättning för att skrämma en kvinna till bekännelse om barnamord. — Bergius ägde egen gård — Ernatorp — som efter hans död såldes av arvingarna till befallningsmannen Håkan Joensson — stamfadern för adl. ätten Berghman.

Gift 1:o med Sara Jonsdotter, dotter till kyrkoherden i Tolg Jon Nilsson. — 2:o med Maria Jönsdotter Gahm i hennes 1:a gifte (g. 2:o med förste mannens efterträdare i ämbetet Håkan Arvidsson Gallander, † 1675, i hans 1:a gifte), död 11 veckor efter 2:a äktenskapets ingående och dotter till kyrkoherden i Kulltorp, Johannes Persson Slethoegius och Ingrid Sachrisdotter.

Barn: kända: åldersordning oviss — lika så i vilket gifte de äro födda:

— *Erik*, rymde enligt Herdaminnet hemifrån. Uppgiften har ej kunnat beläggas.

— *Isak*, inskrevs som student vid Dorpats universitet 1643 11/9 och vid Åbo 1650. Disputerade i Åbo 1651 i maj på en avhandling om evangelietexten 14:de söndagen efter Trefaldighet. Senare öden okända, men var troligen död före fadern.

— *Anna*, begravnen i Älghult 1714 1/2 — nära 100 år gammal. Gift med komministern i Älghult Jonas Magnusson Westhjus († 1677). På arvskiftet efter Erik Bergius råkade han i slagsmål med sin svärmors syster, Kirstin Jonsdotter, och ursäktar sig härför i brev till domkapitlet (Växjö domkap. akter 1657 nr 215 a) med att han dels var i huvudet av resan vexerad (=plågad), dels av stark dryck — me pudet — (=till min blygsel) överlastad.

— En dotter, okänd till namnet, var gift med Gabriel Svensson, som enligt en odaterad handling i Toftnäsarkivet säljer sin hustrus arvedel i herr Eriks gård Ernatorp, som hon och hennes syskon ärvt efter "sin salig moder hustru Maria i Berg".

— Sannolikt funnos flera barn.

Tab. 3.

Bengt Pedersson Bergius, son till kyrkoherde Peder Eriksson, tab. 1. Komminister i Öjaby omkring 1640 och död där omkring 1665.

Gift med Gunnel, som uppbar änkehjälp 1666—1671 och sannolikt avled sistnämnda år.

Barn — en son, okänd till namnet, som var krympling och som 1652 18/2 erhöll fribröd från Växjö hospital. Dessutom erhöll han årligen 5 skäppor spannmål av änkehjälpsmedlen. När sonen 1661 var död, skriver fadern samma år 15/12 till domkapitlet och tackar för den barmhärtighet, som visats han salig son, som i 16 år som en sjuk och mycket eländig människa gick på tvänne kryckor. Själv säger han sig hemsökt av två hårda sjukdomar; den ena i huvudet, som till en del haver försvagat målet, hörseln och synen. Vidare ridit omkull med hästen på vägen till Öja och skadat höften och magen, så att ingen förhoppning om hälsa är. "Måste ibland stiga av hästen och ligga neder på jorden en stund, tills dess jag åter förmår rida igen." Om sina ämbetsåligganden skriver han, att han rider fyra gånger i veckan fram och åter mellan kyrkorna och duplicerar hela året utom mellan allhelgonadag och jul, "som nu skett i 36 år". Han kunde nu icke vidare till sitt och sitt hus uppehålla med sina händers arbete något förtjäna, såsom han i forna tider gjort haver, varför han nu ödmjukligen anhöll att för egen del få behålla det understöd, som sonen tidigare åtnjutit.

Paul Wilstadius

Månsken

Månen så stor och lysande, gärna man vill behålla den synen och minnas försommarnattens lugna andetag och fåglarnas drill som i hembygdsskogarna finnas. Ingenstans på min väg genom livet har jag funnit en plats lik den som liten, åt mig blev givet, där jag hade mitt barndomshem.

Ninna Ericsson.

Ett unikt och ädelt livskall

Emma Kristina Månsson i Bergs socken kunde vid sin levnads afton se tillbaka på en livsgärning, som både ifråga om längd som pietetsvårdande beskaftenhet var av synnerligen unikt slag. Hon hade nämligen under en tid av omkr. 45 år haft hand om vården av en hel del gravkullar på kyrkogården.

Emma Kristina Månsson, i daglig benämning kallad "Emma på Hörnet" var född på ett torpställe under Ramsås Lillegård och vars ställe hette Rosenlund. Som det var vanligt i äldre tider fingo de fattiga eller omedelade en tomt eller skogsfälla upplåten av någon bonde eller jordägare och fingo där bosätta sig mot dagsverkskylighet eller annan gottgörelse till ägaren.

Emmas föräldrar, som nu bosatte sig på Rosenlund, började efter hand förbättra stället i flera olika avseenden. De byggde först en liten stuga till att bo uti och därefter en liten ladugård för djuren. Under allt detta arbete med såväl byggnader som torpets iordningsställande, fick Emma redan som liten göra många och hårda dagsverken. Redan som barn blev hon moderlös, ty modern dog redan då Emma var en månad och 10 dagar gammal. Då hon heller icke hade någon äldre syster blev det att som mycket ung gripa in med allehanda grovssylor och olika göromål. Tidigt började hon också göra en hel del dagsverken åt grannarna och utförde samtidigt på torpet spinning samt spånad, vävning och en hel del textilarbeten för att använda ett modernt uttryck.

Litet efter konfirmationsåldern kom hon ut att tjäna som bondpiga. Som sådan hade hon tjänst på flera gårdar inom socknen bl. a. i Sandvik, Holma och Ernatorp. Arbetet var på den tiden något helt annat än nu både ifråga om arbetsdag som arbetsmetoder. Om sommartiden var det till att stiga upp redan då solen rosenfärgade himlen i öster och sedan hålla på med arbetet nära nog utan avbrott till solens nedgång. I motsats till nuvarande förhållande, så fick kvinnorna på en gård deltaga i så gott som allt arbete såväl i yttre, grövre göromål, på åker och äng som i ladugård och hushållsbestyr m. m. Den kontanta årslönen utgick till att börja med av 20 kronor men utökades något med åren. Denna lön beräknades

egentligen för sommarhalvåret, ty på vintertiden skulle tjänstefolket oftast gå utan lön. Ersättningen skulle då i huvudsak utgå med endast mat och logi. Trots detta var arbetstiden även på vintern mycket lång, ty ett ganska bra stycke före dagningen skulle alla ladugårdssysslorna vara undanstökade. Också var det vanligt att pigorna måste deltaga i slagottetröskningen. Då blev det stundom till att stiga upp redan vid 2- eller 3-tiden på morgonen. Arbetet före dagens inbrott blev sålunda mest ett helt dagsverke för sig. Sedan var det till att hålla på i ett svep hela dagen med olika göromål och då kvällen kom måste man karda, spinna, väva etc. Varje bonde liksom torpare och småbrukare hade allmänt förr i tiden ett större eller mindre linland och linets beredning i hela sin omständiga procedur från åkern till färdigframställd vara, måste försiggå i hemmen och arbetet utföras så gott som uteslutande under höst- och vinterkvällar.

Efter slutad tjänstetid gifte hon sig. Det kan nämnas, att hennes man Otto Emanuel Månsson själv tjänat bonddräng i en följd av 20 år och under denna tid icke haft en enda frivecka eller varit sjuk någon enda dag. Efter det hon gift sig flyttade hon och hennes man år 1881 till Bråt i Bergs socken men flyttade därifrån 1896 till Hörnet i Berg. Detta ställe låg då under Björka, men Emma friköpte stället år 1922. Hennes man dog redan 1913.

Då nu "Emma på Hörnet" kom att bo helt nära kyrkan och detta i förening med sitt stora intresse för blomstersmyckning och gravvårdskultur kom hon att omedelbart gå in för att vårda gravar på kyrkogården. Skötseln av allt fler gravkullar kom efter hand att anföras åt henne, så att hon så småningom hade omvårdnad av en mångfald gravar och detta för såväl längesen utgångna släktgrenar som för nytilkommen gravplatser.

Arbetet med sin kyrkogårdskultur tog hon som sitt högsta och ädlaste livskall. Ständigt syntes hon på kyrkogården för varje dag och år som gick. Hon planterade och vattnade blommorna och växterna. Hon klippte och sorterade ut vissnade rankor och blomster, högg ut gräskanter och krattade grusgångar kring gravkullarna och höll rent från ogräs och vegetation på sandade gravplatser.

»Emma på Hörnet» framför ingången till sin stugukvist. Foto J. J.

Genom sin aldrig svikande omvårdnad och sin plikttrohet i arbetet blev gravsmykningen på kyrkogården mycket pietetsfullt och väl skött. Turister och vägförande stannade ofta inne på kyrkogården i beundran över hur väl denna var vårdad.

Vid kyrkans 100-årsjubileum 1931 gavs också av stiftets biskop det vitsordet, att "Bergs kyrkogård hörde till en bland de bäst välvårdade i stiftet". Att ett sådant omdöme kunde fällas berodde i hög grad på det plikttrogna, intresserade arbete, som "Emma på Hörnet" nedlade på gravarnas skötsel under en 45-årig livsgärning. Det sades, att hon till att börja med hade endast en krona för varje grav men vilket med åren utökades litet. Också vårdade hon i sitt hem en och annan åldring och fick för detta till att börja med 18 öre om dagen men vilket belopp också utökades litet efter hand. Förutom dessa små belopp i kontanter fick hon av anförvanter och vänner litet smått och gott i natura. Sålunda kunde hon få litet mjöl och bröd, en pannkaka och litet mjölk, några ägg och en sovelbit ibland etc. Detta hjälpte i någon mån upp det lilla hon erhöll i kontanter.

"Emma på Hörnet" var också en flitig kyrkobesökare. Så gott som varje helgdag under de många åren besökte hon gudstjänsten i kyrkan och detta ända till några månader före slutet. Hon dog på våren 1942 och var född år 1856.

"Det är tyst och enformigt nu, när jag inte längre orkar gå till kyrkan eller arbeta

på kyrkogården", sade den gamla kyrkogårdens vårdarinna vid ett samtal med henne, som undertecknad hade litet innan hon gick bort. Men trots den höga åldern av då fyllda 85 år, var hon ändå vid fullt andlig vigör. Hon kom ihåg och mindes sockenborna och hade reda på deras förhållanden och släktskap inbördes. Men hon kände icke bara de levande, utan även de döda sedan många år tillbaka. Hon visste var någonstans i socknen de hade bott under livstiden och hon kände deras vilorum på kyrkogården efter döden, ty hon hade ansat och vårdat deras gravar med sin pietetsfulla omsorg och med sina flitiga händer.

J. J.

*Spara
Krönikan!*

Möte vid tempelgrunden

Kyrkliga underrättelser tälja om samling för högmässa annandag pingst år 1963 å gamla tempelplatsen vid Bergsjön. Kyrkan å platsen revs år 1830, endast hägnaden och några rester efter murar påminna om en helgedom som varit.

På 40-talet började Bergs hembygdsförening rusta upp den gamla kyrkogården, stenmurarna omkring platsen rätades till och ingången förseddes med grindar. Läget för gamla templet utsattes med en låg mur av sten, betäckt med torv. År 1948 slutfördes arbetet, varvid ursprungliga brostenen återbördades och ett träkors restes å altarets forna plats.

Sedan denna tid har jämväl en långväga och främmande resenär från allfarsväg kunnat blicka ut över den plats där fäderna samlats vid helg sedan sekler tillbaka.

Klockan 10.30 ställer nedtecknaren stegen mot korset, rest vid fallna muren. Redan strax utom hemmets grind färdas folk söderut, kantorn har tagit blå taxi, tätt följd av en röd — en kyrkbuss, som viker av mot Holma. Soldis råder, värmen känns tryckande och ett stoftmoln följer efter röda bilens väg.

Strax söder om Holma vägsål bromsar en kyrkbil in, jag bjudes en plats, tackar men föredrar ett färd sätt från den tid rivna templets mur mätte större höjd. Ensam och utan sällskap går färden likt tempelbesökare före 1830 — gående.

Åringen, den växande skörden, står i full grönska å fälten ner mot Herrgården och ängsmarken mot väster står i full blom. Sommarstugan bakom hägnaden synes öde. Semesterfolk kommer säkerligen inom snar tid att nöta plan och tröskel. Helgfireare med lika mål hasta förbi, bilar i övertal, närmast mopeder och trampcykel, den senare utan motor. Pedal och kugg lättar dock stegen. Mjölkbil gör hemtur från mejeriet, som skummat gräddan. Mot Ernatorp lyser fältet gult, rapsen står där i snöräta rader. Dess gula lyster faller snart för vinden, men kärnan, oljan, kommer i sinom tid att duka borden för en lekamlig spis. Såningsmaskiner stå i rad bakom grind i väntan på nästa sånings tid. Blå taxibilen kommer i möte, liksom röd. Telegrafverkets bågande trådar

släpa nästan mot ax och strå, tysta vittnen för orden människor bytt.

Hällebergs konturer skymta mot söder, även folk bakom dess rygg har fordomsdags fylkats samman vid resenärens mål i dag — korset vid fallna muren. Vägen ligger hård och blank, en utsökt bana för gummiklädda hjul, men en tortyr för gåendes sula och fotled. Gamla kyrkvägen passar bättre in efter steg och tanke. Blommor lysa utmed dess kant och ger sommarstämming. Herrgårdens byggnader ligger i grönska sedda vid gräns mot åker och äng. Raka stenmurar vittna om idoghet, att vända torva som ger äring och näring jämväl för kommande släktled. För led som synes bli vittne till mörk granskogs seger över teg fäderna brutit. — Må ej denna seger bli alltför dyr?

Vid gränsen mot Prästgårdens ägor börjar templets klockor uppe vid "Ingelstorps Backe" ljuda, manande samling. Bergsjöns blå yta skymtar nedom ringmur och inom dess hägn har en stor skara bergbor mött upp under bar himmel, sökande tröst från pingstens evangelium, Ordet—Andens svärd som betvingar världen. 100-talet besökare har samlats å gamla tempelplatsen. Kyrkbesökarna har intagit platserna deras fäder lämnat för över ett sekel sedan. Bilar, sommarlätt klädsel, direkt sol och en fri himmel bildar dock en stor kontrast till en kyrksöndag inom de fallna murarna.

Högmässa sker enligt ritual. Föreläsaren, prästen, har valt en säker bakgrund, altare och kors. Texten är gripande, likt murbräckor träffa orden, om andens svärd som segnar över världens ondska och fåfänglighet.

Orgelnisten gav ej slutackord för massan å gamla tempelplatsen annandag pingst. En starkare och mäktigare ton, åska med blyxt, gav besökaren en påminnelse om ett sista steg. — Livet mot evigheten. Domslutet.

Erik Karlsson

Biskopsvisitation i Berg 1862

"År 1862 juni den 27 om aftonen anlände till Bergs Prestegård H. H. Biskopen öfver Wexiö stift L. N. O. Herr Doctor H. G. Hultman i ändamål att under nedan-skrivne dagar anställa General-Visitation i Berg och Ormesberga församlingars pastorat". Så börjar det äldsta visitationsprotokollet som finns i behåll i Berg. Längre fram i samma protokoll påpekas att protokoll från tidigare visitationer saknades, då en del av pastorsarkivet förstörts genom brand.

Vid en visitation genomgås och klargöres de förhållande, som råder i församlingen. För hundra år sedan omfattade en visitation också fattigvård och skolans undervisning. Ett visitationsprotokoll ger en ganska god inblick i församlingens liv, därför kan det vara av intresse för oss nutida bergbor att taga del av vad detta protokoll har att säga om hur det var i församlingen då.

Först ger protokollet besked om de olika befattningshavarna i församlingen: "Vid denna tid var Kyrkoherde i Berg Contracts-Prosten i Norrvidinge Magister Magnus Kollind, nu 77 3/4 år gammal, tillträdde Pastoratet den 1 October 1830; Commi-nistern i Ormesberga Carl Ludvik Krok sedan 1853 är tillika ordförande i Sockennämnden i Ormesberga; PastorsAdjunct Carl Gustaf Sahlström sedan den 20 juli 1861; Orgelnist och Klockare i Berg J. P. Holmdahl, Orgelnist här sedan 1800, numera när 82 år gammal tjänstledig med åtnjutande af halfva lönen. Sonen C. M. Fr. Holmdahl sköter tjänsten sedan lång tid tillbaka, blef Folkskollärare i Pastoratet den 16 Augusti 1846, har dessutom flere år varit Vaccinatör, men skolan har för det mesta skötts af en Vicarius, och af den nuvarande J. G. Blomdahl ganska skickligt i många år; Kyrkvaktare i Berg Jöns Hjort sedan den 17 Augusti 1845 är numera 77 år gammal; Ordförande i Sockennämnden i Berg Jonas Carlsson i Ernatörp, sedan den 29 juni 1861; Kyrkovärdar i Berg Jonas Svensson i Hagstad och Peter Johannisson i Rösås".

Folkmängden var den 31 december 1861 1.380 personer och hade under de sista tio åren ökat med 106 personer.

Beträffande gudstjänsterna säges, att dessa började kl. 10 och slutade omkring kl. 1. De bevästades mangrant, men somliga hade för sed att gå in i kyrkan först under gra-

dua!psalmen. "H. H. Visitator förklarade häröfver sitt synnerliga missnöje. Syndabekännelsen vore den icke minst viktiga delen av den offentliga Gudstjensten. Det vore mycket beklagansvärdt, om några funnos, som ej kände sig manade att deltaga i den. Utan ett ödmjukt och i syndakänslan förkrossadt sinne, huru kunde för dem Guds ords predikan bliva till väckelse, förmaning och tröst? Eller Herrens välsignelse, som är den Christeliga Gudstjänstens herrliga slutpunkt, bliva dem till del?" Bibelförklaring hålles på söndagseftermiddagarna i kyrkan, eller om någon begär det i hemmen. Biskopen betygade sin glädje över att bibelförklaringar var brukliga, men "såge dock gerna, att de regelmässigt höllos å Sön- och helgdagar i templet, den helgade samlingsplatsen för församlingens medlemmar". Nattvard firades var sjätte söndag och kommunionförhör brukade hållas på som-maren. Konfirmandernas antal i hela pastoratet var omkring trettio om året. De undervisades av kyrkoherden ensam och "vid anmälan till nattvardsberedelsen kunna alla Catekesen". Barnen döpas en vecka efter födelsen eller tidigare. Dopet sker ofta i kyrkan men även i hemmen. "Visitator önskade, att der icke barnets lif och helsa ögonskenligen äfventyras, det Heliga Dopet ovillkorligen bör förrättas i kyrkan af skäl, att det är ett sacrament, och som sådant regelmässigt och ordentligen hör till templet".

Dryckenskapslasten uppges ha avtagit, och grövre brott är sällsynta. "För oenighet i äktenskapet hafva ett eller annat par erhållit enskilda varningar och förmaningar af presterskapet".

Den obligatoriska skolan var införd men tydligen inte helt accepterad av alla, ty "alla föräldrar och målsmän ville Visitator allvarligen förmana, att de hålla barnen till ordentlig skolgång och för öfrigt icke glömma deras skyldighet att både med lärdomar och goda exempel undervisa barnen i hemmet, hvartill skolan blott är ämnad att vara en hjälp". "Af brist på kläder eller föda hafva inga barn behöfvit att uteblifva från folkskolan. De fattigaste få understöd".

Det konstateras att "bägge församlingarnas kyrkor äro i Kronobergs Läns Brandstodbolag försäkrade". "Visitator fästade

Luckor i roteleden

Efter ny härordning år 1901 uppstod ofta under längre soldatmarscher luckor i leden, icke så att soldaterna stupade för kulor utan av naturlig trötthet. Benen orkade icke bära den tunga packning som lagts över krigsmans skuldra. Militära befälet hade också förutsett denna, tillsynes, mansspillan. I slutet av kolonnerna fanns en kraftreserv, en trossvagn som tog emot soldatens tillbehör, den militära ränslan.

Hemma vid torpen och gårdarna var dock "roterna" fulltaliga förutom de män som Kronan kallat under fanorna till övning i krigandets konst under en längre eller kortare tid. Denna plikt, att öva för ofred, kändes ofta som en tunga. Landet mistade också därför många av sina bästa söner genom en ohejdad avflyttning ur riket till främmande land.

Vid denna tid var Sveriges landsbygd tätbefolkad. För uppväxande släktet fanns inte stora möjligheter finna någon varaktig utkomst bortom byallmänningen. Sommartiden tog den småländska rörliga arbetskraften av båda könen tjänsteplatser i Skåne eller Danmark, andra reste till huvudstaden för anställning vid bygge. Vintertid kom skolorna åter till hembygden för att nästa vår ånyo resa ut.

En och annan kom icke åter för en varaktig bosättning. Storstad och ny industri

behöll efterhand denna arbetskraft, oftast ett förnöjt och härdat folk vana vid försäkelser. Bondens barn höll längre vid vanda torvan än torpens och stugornas. Dessa senare, ett mycket stort antal, hade ej riktigt så mycket att mista, eftersom deras fäder vanligen ej ägde den jord de brukade.

Emigration och utflyttning till städer gick ej spårlöst förbi de styrande i landet. Många av de större godsägarna nödgades stycka sönder och sälja sina domäner den gång villig och billig arbetskraft saknades. En ny giv kom från regeringshåll. Även för en obemedlad ställdes i utsikt om förvärv av ett eget hem genom förmånliga lån. Nya fastigheter bildades härigenom, några stannade kvar vid den port han först öppnat.

Världskrig åren 1914—1918 satte spår ävenledes inom egna och skonade landsdelar, däribland Sverige. Amerika sände åter den invandrare som icke hade medborgarskap. Den svenska landsbygden upptäcktes under dessa år. Icke så att någon invasion från städerna kom till stånd, men jämväl ett sökande efter livets nödort, den oundgängliga brödfödan och ett fång pinnar ved för stekplåt och spishäll. Bondens alster steg till mångdubbelt pris, liksom de förnödenheter han måste inköpa för driften. Efter fred, de stridande emellan, utjämnades motsättningarna, både producent och köpare fick jämka ned priserna.

uppmärksamheten på fördelen af att kyrkorna blefvo försedde med åskledare".

Fattigvården var ordnad så att varje rote försåg sina fattiga med husrum och vedbrand, medan ju socknens fattigkassa lämnade understöd därutöver. Fattigtuga fanns ingen. De fattigas antal uppgick till c:a 50 i Bergs församling. Vaccinationen sker ordentligt, men barnmorska saknades, varför "H. H. Visitor önskade att församlingarne gemensamt ville antaga och aflöna en examinerad barnmorska".

Detta beslutade också församlingarna att göra på nästa sockenstämma. På söndagen efter högmässan höll Biskopen ett tal till församlingen över 2 Petr. 3:18, varpå de närvarande indelades i grupper, som förhördes i sin kristendoms-kunskap av präster från grannförsamlingarna, nio stycken. "Se-

dan förhöret slutat och Examinatorerne derom till H. H. Visitor afgivit berettelse, meddelade Hans Högvördighet till församlingarnas kännedom att Christendoms-kunskapen i dessa Bergs och Ormesberga församlingar befunnits vara i allmänhet god och försvarlig. Hos några af de äldre församlingsmedlemmarne fanns den till och med vara ganska god. H. H. Visitor ville dock hafva särskilt de unga förmanade, att icke låta kunskapen stanna vid blott minnets, utan äfven blifva en förståndets och förnemligast hjertats tillhörighet. Äfven om en ren och flytande innanläsning ville Visitor erinra. Med ett kort förmaningstal till alla och välsignelsens läsande afslutades acten vid altaret".

Ingvar Jonsson

Även före ofreden i början av trettioalet, passerade svenskt näringsliv en vågdal. Det vill synas som en förlamning gripit företagsandan, den gång flertalet större allmänna arbeten sortera under tvång, med en ersättning för den enskilde arbetstagaren så liten, så han blir slagen till "slant" som förbrukare och konsument. Arbetstillfällen var dessutom få. Egnahemsägare, i trångsmål om enklaste nödort för de sina, förmentes hantera hacka och spade vid vägbygget förbi hans egen knut.

Ett stillestånd syntes råda, bondeleden stäckas i sin flykt. Skeppare och rorsmän, för statsskutan Sverige, räcker varandra hand. Bondens produkter stiger samtidigt som den svenske "AK-mannens" lön höjs. Ett bottenläge byttes ut mot en inkomststegring.

Orosmoln börjar skockas. Tyskar och britter stå väpnade mot varandra. En ny period med avspärningar träder in. Två decennier har förflutit sedan spärrarna från västerhav hävdes. Under denna relativt korta tid har det svenska folkhushållet ej glömt vedermödan från första världskriget. Den som har varit i aktiv verksamhet under första perioden har i friskt minne den stora knappheten ofärdsåren 1914—1918, främst mat och kläder. Under en resa på stambanan kunde tågresenären ta del av ställningen om fodertillgång för svin. Någon näringsforskare hade kommit till slutsatsen, att malda enbuskar var ett bra ersättningsfoder. Bonden och hans söner fick extra inkomst för någon tid och enbusken, — talrik, tullades. Två medresenärer, tidstypiska "Gulaschbaroner", gav fodergivan, malet enris, betyget: Där en vagnslast sålts går det inte att sälja nästa på närmare håll än 10 mil. — Ryktet hade tydligen vingar. Buskleverantören i sin tur köpte en helgkostym för pengarna som enbuskarna gett. Skräddaren som sålde, säkerligen ärlig, gjorde en rudeklARATION för tyget. "Du får under inga förhållanden sätta dig ner då du har kostymen på för då spricker byxorna". Mannen blev bortbjuden till en släktmiddag och genomled hela festligheten gående och stående.

Orosmolnen laddas ur, i slutet av trettioalet stå Europas folk mot varandra, ett nytt storkrig har brutit loss. Hemma följas händelserna med ett försvarsuppbåd, leden fylkas samman vid kusterna och vid viktiga orter inom landet. Jämväl jordbrukets folk ställs under fanorna, arbetet med sådd och skörd övertogs mångenstädes av kvinnor,

den gång husbonden gick vakt å något öde skär.

Svensk byråkratisk visdom utfärdade påbud — en viss lärdom hade de från tidigare ofärdsår. Påbuden, oftast oundvikliga, rymmer mycket av sunt förnuft. Ransonering lyder fältropet — men, ransonera innan varorna äro slutsålda. Knapphet och små ransoner blev dock följden allt eftersom kraftmätningen fortlöpte å land och hav. Svensk spannmål å egna tegar skördad av svenska män och kvinnor blev dessa år utslagsgivande för folkhushållets försörjning. Röster höjdes också från näringsfång utom jordbruk, att jämväl, sedan kanonerna tystnat, en beredskap bör kvarstå, som tar i sikte ett jordbruk inom landets gränser, som en stående reserv den gång hav spärras för införsel.

Äntligen, efter flera års förödelse, ringa fredsklockorna. Folken få fred, men en återuppbyggnad kvarstår. — En sådd "i blodbestänt mull". Svenskt näringsliv har legat utanför det drama som övergått världsdelen. En nådig Försyn har skonat dess folk och land. Tveksamhet syntes råda huruvida och i vilka former svensk hjälp bör ges åt en slagen och sargad mänsklighet. Under varje förhållande var svenskt näringsliv i överläge mot ett lands vars mark nyss trampats av krigarens stövel. — Månde krigarens svärd förbli svärd? Eller "plogbill"? Vilketdera?

Ären löpa fort, sedda genom minnets spegel. Tongångarna om ett allmänt och brett upplagt register för svensk beredskap genom besädda arealer dämpades ned. I stället för fulltaliga rotar inom modernäringen glesna leden, här och var uppstå luckor, vilka vidgas år efter år. Plöjning och sådd börjar utföras maskinmässigt och med liten manuell kraft. Skörden är fortfarande vanskelig då fader Pluvius duggar på. En eljest mogen skörd med fulla ax blir en liten kaka då regnguden är onådig, arbetsfolk saknas och traktorn nedkörd intill navkap-seln ute på fältet.

Under femtioalet växer industrisamhället sig starkt. Kommunsammanslagning och statsbidrag gav god näring därtill. En formelig tävlan rådde om dessa bidrag samhälle-na emellan. Samfälliga ledningar för vatten ställdes i förgrunden, dels ett rör och en sil för friskt och dels ett dike för orenat. Därnäst kom fabriker och bostadsbyggen. För denna nybebyggelse måste nästan en botten-skrapning efter arbetskraft ske. Armarna, jämväl snillen, till dessa storverk har i för-

sta hand tagits från samhällens egna led. I den mån dessa ej räckt till har en stark åderlåtning skett från jordbruksbefolkningen. En flykt från urgamla bondesamhället till ett nytt industrisamhälle. Därtill kom en invandring från främmande land. Från bondeleden har höjts varnande röster mot landsbygdens alltför snabba avveckling, röster om karg tid den gång de mörka granarna kommer att skugga marken där fordom gyllene ax vajade för sunnan vind. Företeelsen må betraktas som en hägring så länge som svenska kölar äro välkomna i främmande hamnar, men en dyster sanning då mina och torped lura i kölvattnet.

Rotens bygata talar enklast härom den gång en bygdens egen son, efter några decenniers bortovaro, gör ett besök vid den grind han lämnat öppen. Ett främlingslandskap möter honom. Vägen, som tidigare buktat fram mellan trädstammar, ligger utträdad och nygrusad — en riktig "kungsväg" mot gamla bygatan. Avgångstigen vid byns utkant som leder mot torpet är igenvuxen, inga spår av fot eller trilla syntes till. Stenarna vid dess kanter äro säkra ledmärken för vandraren upp mot platsen där han nött barnskorna. Av stuga och lider syns ej något kvar. Aplar, syren och raserad murstock talar ett tyst språk om tider som varit. Tider då barn stöjade och skällkon råmade bortom tunet i aftonskymningen. Besökaren känner främlingskap inför den omvandling som skett.

En genstig leder mot byn. Norrgården kommer först i sikte. Nya hus och stenfria åkrar tala om välstånd. Ingen rök eller levande varelse mötte främlingen vid den gård han otaliga gånger besökt och som han återser efter alla årens frånvaro. Fälten var gräsbevuxna med småbuskar utmed kanterna, endast några ungnöt gå i bet nedom kullen. Från grannens gård, även denna en Norrgård, hörs hundskall. Hunden tystnar, instinkten säger honom att besökaren tillhör byfolkets egen stam och rot. Från stugan, flagrad och grå, kommer ägaren ut. Denne hälsar, efter urgammal sed — ett tyst välkommen. Ett spejande ögonkast: Är det möjligen någon av Karl Emils pojkar som reste för trettio år sedan? Ja. Men hur mår du? Tack bra, men jag är ensam, syster min är borta för alltid. Välkommen in i alla fall, en kopp kaffe kan jag bjuda. Båda äga minnen tillsammans, om lek och allvar.

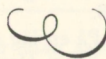
Karl Emil var torpare under Norrgården. Sonen Gustav, främlingen, spörjer om gamla släkten. Ägaren, Anders, förtäljer om de

gamla som gått bort och att hans syskon övergivit bygden för länge sedan och nu bodde i Stockholm. Min bortgångna syster och jag köpte gården. Nu är jag snart utsliten, till våren säljer jag kräken, lejd arbetskraft finns ej längre att få och om den funnes lönade det sig inte betala lönerna med de mjölkpriser vi få ut.

Kaffe pannan kokar över, bord dukas och samtalet löper fritt. Gustav förtäljer om mödor och besvär i nya landet Amerika samt att hemlängtan kommit över honom. Hustru och barn sköter ensamma farmen i Kalifornien under Sverigebesöket. Vidare spörjer besökaren efter övriga i byn, denna hade en talrik befolkning då han reste. Övriga: Suckar Anders, här finns snart inga kvar. De flesta du kände som ägare vila den sista sömnen uppe vid kullen. På senare år har en flyttning härifrån skett i större omfattning. Efter skoltidens slut resa ungdomarna bort, stadsliv och hög lön locka. Har du tid så stanna över natten, men du vill väl hälsa på mer än här. Jag har djuren att sköta nu ett par timmar, men kom igen. Amerikanen tackar för fägnaden samt gör en tur ner åt bygatan.

Byn har ändrat struktur under bortovaron, över lag äro husen väl ansade, endast få luta mot förfall. Främlingen står spörjande inför synen, hälften av stugorna synas öde, både de nyputsade och de grå. Först vid Mellangården möter han folk, en ålderstigen främling. Gustav spörjer efter förre ägaren. — Denne är borta, jag arrenderar av sterbhuset. I Södergård möter honom åter ett känt ansikte. Ett samtal om byn och dess befolkning ger klarhet. Ägarna bor på annan ort, de yngre har börjat vid industrin, de äldre vistas på ålderdomshem som pensionärer. När du reste bodde här tillsammans över åttio personer, nu är vi endast tretton. Skolbilen kör genom byn med ett barn, några mindre har vi ej. På sistone betalar staten för lära till annat yrke med full lön för de ägare som lämnar upp. Håller denna flyttning på, kommer snart varken "hund eller hane" att höras i denna by.

Erik Karlsson

Landhäckande fiskmåsar

Fiskmåsen är karaktärsfågel i den småländska insjön. Ganska snart efter islossningen har paren utsett lämpliga boplatser och efter någon vecka vittnar vita fågelkroppar här och var på stenar längs stränderna om att ruvningen är i full gång. Under senare år har några fiskmåspar valt sin boplatz på land, ibland t. o. m. på betydande avstånd från vatten. Några sådana häckningsförsök har iakttagits inom Bergs socken.

1952. Boet på marken mitt på stora åkern mellan Bergs Herrgård och Vinninge. 3 ägg den 29.6. Plundrat i början av juli. Ca 700 m från Bergsjön.

1955. Boet på ensam sten i åker vid Vinninge. 1 ägg 23.6. Plundrat den 3.7. Ca 1 km från Bergsjön.

1956. Boet på en stor sten i samma åker som 1952. 2 ägg den 19.5 och 3 ägg den 31.5. Plundrat den 8.6.

1957. Boet på en snöknäckt trädstam på den fuktiga ängsmarken söder om landsvägen mellan Bergs Herrgård och Bergs Prästgård. Ruvande fågel på tom bale den 26.5. Misslyckat häckningsförsök. Ca 300 m från Bergsjön.

1958. Bo nr 1. På högsta delen av en jordvall vid Vinninge. Ruvande fågel på boet den 3.6—14.6. Misslyckad häckning. Ca 500 m från Lillesjön.

Bo nr 2. På ungefär samma plats som 1952. Fågel på boet den 11.6. Misslyckad häckning.

Bo nr 3. På en torvtorkningsställning i östra delen av Röda mossen. 3 ägg den 14.6. Häckningen troligen misslyckad. Ca 2 km från Bergsjön.

1959. Bo nr 1. På samma plats som bo nr 1 1958. Fågeln sågs på boet sista gången omkring den 15.6. Häckningen misslyckad.

Bo nr 2. På samma sten som 1955. Fågeln på boet den 13.6 men någon fiskmås sågs sedan inte mer i boets närhet.

Bo nr 3. På en tuva mitt ute i Röda mossen ruvade en fågel den 15.6. Häckningsresultatet okänt. Boet låg en knapp km norr om bo nr 3 1958.

1962. Bo nr 1. På en låg sten ungefär mitt på åkern mellan Bergs Herrgård och vägen "Vrie-ledet" — Knutsudde. Fågel sågs ruva 7.6—6.7. Häckningsresultatet okänt. Ca 500 m från Bergsjön.

Bo nr 2. Uppe på stenmuren, som ligger vid ovannämnda väg till Knutsudde. Kullen innehöll 3 mycket bruna ägg och fågel sågs ruva endast den 17.6. Häckningen sannolikt misslyckad.

1963. Två bon på stenar i åkrar vid Bjursjö ca 300 m från Bråtasjön. I åtminstone det ena av bona kläcktes äggen. GU-STAV ANDERSSON i Bjursjö såg ungarna samma dag de kläcktes men de kunde inte upptäckas dagen efter.

1964. Två bon vid Bjursjö även detta år. Det ena boet, låg på samma sten, som föregående år.

Av allt att döma har det varit ett och samma par, som gjort häckningsförsök, alla åren t. o. m. 1959. Åren 1958 och 1959 har det dessutom tillkommit två andra, och möjligen är det desamma, som häckat båda de åren. Vid Bjursjö är det sannolikt två andra par men samma båda åren.

De flesta bona har varit så placerade, att den ruvande fågeln haft god sikt runt om större delen av boplatzen. Bomaterialet har huvudsakligen utgjorts av jordskott av kvickrot, vilket regelbundet förekommer i bona hos de i sjöarna häckande fiskmåsar. Frånsett fastmarksunderlaget är det påfallande stora likheter mellan landhäckande och normalt häckande fiskmåsar både vad gäller boplatz valet och själva boets utformning.

Några orsaker till landhäckningarna har icke kunnat fastställas. För stora fiskmåspopulationer i de närliggande sjöarna kan ha varit av betydelse. Att just området mellan Bergsjön och Röda mossen valts kan bero på, att fiskmåsar regelbundet avpatrullerar detta under sina näringssök och stundom även rastar, t. ex. mellan sina aktiva perioder morgon och eftermiddag. Det plötsliga avbrottet i landhäckningarna följde på den torra sommaren 1959. Det kan nämnas, att endast ett par fiskmåsar fick flygga ungar denna sommar i västra delen av Bergsjön, där normalt ett 10-tal par håller till. Även om ett par tillfälligt gästade gråtrutar samt minkar haft någon betydelse i sammanhanget, torde det dåliga häckningsresultatet mest ha berott på de i samband med torkan förändrade miljöbetingelserna.

Avslutningsvis må nämnas att fiskmåsar även i andra delar av landet visat tendens

Gamla tiders örtmediciner och läkeväxter

Våra förfäder voro i stort sett sina egna läkare. De hämtade läkemedel direkt från naturen, från blommorna och växterna. De kände mycket väl till våra förnämliga läkeväxter och deras användning. Av dem tillredde de salvor, dekokter och örtmediciner. En del av deras gamla natur- och örtmediciner och deras användning skall här omnämnas i enlighet med vad en del gamla lingar berättat och vad undertecknad själv av erfarenhet varit med om.

Mot förstoppning tog man litet av brakvedsbusken och litet anis. Detta övergöts med kokande vatten och dracks vid sängdags på kvällen.

Mot dålig matsmältning blandade man litet krossade enbär, malört, pepparmynta och bockrot och kokade samman detta. När man sedan kände sig illamående, tog man en matsked av spadet.

Dekokt på rölleka och kamomill var alltid bra mot dålig mage och olust i allmänhet. Om detta sade man, att "det renar blodet och driver ut skadliga ämnen".

Mot klåda och utslag hade man skvatt-ram, även kallad getpors, *Ledum palustre*, som växer i kärrmarker och även sjöpor, som växer utmed sjöstränderna *Myrica gale*. Det var den starkt luktande sjöporsens små, spetsiga blad och rödbruna små borrar, som man tillsammans med getporsens läderartade, brunulliga blad kokade samman och gned de sjuka, värkbrutna kroppsdelarna med spadet.

Slåttergubben hade stor läkande kraft. Den fick dock icke användas till öppna eller blödande sår. Av slåttergubben bereddes en slags tinktur, som man tvättade gamla sår med. Om slåttergubben sade de gamla: "Den bränner och läker".

Vid astma och andnöd kokade man brännnässlor och blandade spadet med honung och vin till en dryck mot andnöden.

Ett bra sömnmedel var vitplister och kamomill. Detta drack man på kvällen före sängdags. Om denna dryck hette det: "Den

verkar lugnande på sinnet och ger god sömn".

Humlekott och ljungblommor gav också god sömn, om man lade detta under huvudkudden. Detta visste tyskarna under världskrigen, då de så långt det var möjligt förlade fältlasarettens på ljungfällor.

Om man hade stopp i näsan skulle man snusa in litet pulvriserad konvaljrot. Man fick då nysning och stoppet försvann. En liten bukett av konvaljer kunde man också hava på nattduksbordet, eller ännu bättre en liten bukett under huvudkudden, som gav god, trygg och lugn sömn. Allt för stora buketter av konvaljer i sovrummet eller under huvudkudden var allt för sövande genom den välluktande och starka doft som den spred.

En dekokt på hästhovsblad och fräken hjälpte mot blåskatarr och verkade dessutom urindrivande.

Mot frostsador blandade man till en salva av svingalla, sprit och leverlake, dvs. levern efter fisken laken. Denna salva hjälpte mot såväl gamla som nya frostsador.

Malörten var bra mot inälvsmaskar. I detta sammanhang omnämnas vad en fransk örtabok skrev om malörten redan på 1400-talet: "Är du mager som en poppel, är du grön som en lövgroda, minskar du dagligen i vikt och kastar du slutligen ingen skugga mer, så tag din tillflykt till malörten". Så långt den franska örtaboken.

Vid idrottstävlingar hos de gamla romarna och grekerna begåvades segrarna ofta med en malörtskrans som en symbolisk bild till hälsa och krafter. Martin Luther skrev om malörten, att den skyddade mot troll-dom. På hans tid var den också mycket använd i det avseendet.

Utöver den egentliga naturmedicinen och örterna, så hade våra förfäder också särskilda huskurer på längre eller kortare tid. På dessa kurer intog man regelbundet föreskrivna ört- och naturmediciner.

Våra förfäder hade som regel stora upplag av örter och läkeväxter. De samlade in

att ändra sina häckningsvanor. Sålunda finns uppgifter från Närke på landhäckningar på åkrar. I Skåne kunde man i varje fall i 1950-talets början här och var se ruvande fiskmåsar i pilevallarnas hamlade träd och

på andra håll har man sett ruvande fåglar på skorstenar, ledningsstolpar och i gamla kråkbön.

Sune Andersson

dem i träaskar, s. k. äskor och i tygpåsar och förvarade dem mycket noga. Högsom-maren eller omedelbart före det en växt började blomma, var den bästa insamlings-tiden. Växterna torkade man i allmänhet på ett golv och vilket skulle ske i skugga eller svagt solljus för att inte växterna, fröna eller blommorna skulle bli brända eller förlora i kraft.

Det finns flera gamlingar som än i dag intyga, att den "medicin" som äldre per-soner tillagade mot olika sjukdomar och krämpor verkligen hjälpte dem att bli kvitt en hel del åkommor.

Än i dag kan man påträffa en och annan person, som har anteckningar, om än brist-fälliga sådana, över örtmediciner s. k. natur-recept. Dock finns det icke många sådana, ty mest är det muntliga berättelser härom. Alltså muntliga berättelser och recept som gått i arv från föräldrar till barn och egent-ligen knappast några skriftliga anteckningar.

J. J.

Syst vår...

*Ett tidevarv av hat och galna dårar.
En karavan av död och svarta bårar.
En spruta full av gift, som sakta sprider
en dödlig dimma över allt som andas.*

*I lundens grönska fågelskaran kvider.
Naturens suckan i dess dödskamp blandas.
Med ens det blev så kusligt tyst om våren.
På grenen ingen sångare mer sitter,
ty fågelsången tystnat har bland snåren.
Ej mera hälsas vi av vårens kvitter.*

*I varje tugga mat vi själva äter
är giftiga substanser inneslutna,
som dövar sinnet, sakta kroppen fräter,
och inom kort är livets krafter brutna.*

*Och ögats djupa glans och kindens hägring
är blott en falsk och kemikalisk hägring.
I kraften dör en mänska i minuten,
i slaganfall och pulsarna de stanna,
och ingen åldersgrupp är utesluten,
när dödens ängel smeker ömt en panna.*

*Men ett jag vet som aldrig, aldrig dör,
och det är domen över dessa männer
Som för sin snöda vinst vår jord förstör
och ingen misskund i sitt hjärta känner.*

*En värld förgiftad av DDT,
är detta arvet våra barn vi ge?*

Ephraim Solberg
Dunellon, Florida, USA.

Liten skolskildring från gamla goda tiden

Det var en tidig vintermorgon, när seklet var ungt. På den steniga, smala vägen och ofta obanad stig, genom snöig Smålands-skog, som varken blivit gallrad eller skött, traskade en liten modig trupp fram i kyla, snö och mörker. Det var skolbarn, som var på väg till den lilla byskolan. De hade flera km. att gå innan de kom fram till den lilla röda skolstugan.

Väl inkomna blev det till att byta av sig och sätta de våta kängorna till tork framför den flammande brasan i skolsalens öppna, vitmenade spis. En hög brunmålad kateder och dito pulpeter, som voro till-verkade i ett stycke, utgjorde den torftiga inredningen, som sparsamt belystes av en i taket hängande fotogenlampa.

Lärarinnan, som oftast hade ett lantligt smeknamn, var redan kommen till skolan. Hon var klädd i höghalsad ylleblus och fotsida, vida kjolar. Om halsen hängde klockkedjan med uret nedstoppat i det åt-sittande skärpet. Håret var uppsatt över en hög valk.

Så började dagen med allttid ett par timmars kristendomsundervisning. Kateke-sen var på modet. Om vädret var bra blev det efteråt rast med lekar utomhus på skolplanen, såsom t. ex. "hoppla hage", "datten" eller "gömme" etc. När rasten var slut ringde fröken i en stor mässingsklocka, som hon svängde i handen och alla barnen trängde fram genom gångarna till bänkarna för läsning eller räkning. Några andra äm-nen fanns det knappast. Om någon icke kunde sin hemläxa utantill, och detta gäll-de främst katekesen, så blev det ett rapp över handen med en linjal.

Så gick tiden och det blev snart frukost-rast. Då togs mjölk- eller chokladflaskorna fram vanligen insvepta i yllestrumpor. Så var det smörgåsar på grovt bröd med på-lägg av hemlagat sovel.

Så småningom tog den långa skoldagen slut och i den tidiga vinterskymningen var det för de små att återvända till sina hem för att sedan fördriva tiden med läxläsning och kalkbacksåkning, om det var vinter m. m. Efter hand blev det dags att krypa ner i den gemensamma utdragssoffan, där sömnen ej länge lät vänta på sig.

Lärarinna

Om blodiglar

Åtminstone till namnet så har väl snart sagt envar en viss kännedom om blodiglar, detta på så sätt att vi hört talas därom såsom ett för sin tid ganska allmänt medel mot en hel del krämpor och åkommor. Blodiglarna placerades på det angripna stället, där de bet sig fast och sög till sig blod, som där ansågs av sämre art, för att där sedan skulle förnyas med friskare blod. Detta hade en viss samhörighet med den på sin tid så vanliga åderlåtningen.

Mången, som numera hör talas eller läser om bruket att, som det kallades, "sätta på blodiglar" för någon åkomma, den betraktar det kanske med en viss överlägsenhet och med ett stilla medlidande med dem, som hade förtroende för verkan av dylik metod. Helt utan grund var det nog icke, då blodiglar vid sina bett avseöndrade en vätska, som hade förmågan att en tid hindra blodet från att koagulera. Därför har blodiglar intill senare tid använts på sjukhus vid behandling av vissa ögonsjukdomar. Ävenså har nämnda vätska, som då kallats blodiglextrakt, kommit till användning vid vissa operationer. Blodiglar voro också apoteksvara och in på 1920-talet fanns dessa att köpa på apoteken i Växjö.

Här är det alls icke fråga om några uppgifter, som blodiglar hade i avseende på folkhälsa utan fast mera såsom tillhörande Sveriges djurvärld och dess betydelse som handelsvara.

Enligt en del äldre uppgifter så skulle blodiglar vara ganska allmänt förekommande och uppehålla sig i de flesta delar av riket, helst i stillastående, ej mycket djupa, av kärrväxter, framför allt kalmus, be vuxna vatten med gyttejotten, såsom dammar, gropar, små sjöar och myrar.

Efterfrågan på blodiglar synes på sin tid varit ganska stor men tillgången som handelsvara synes knappast ibland varit tillräcklig. Därom finnes i en skrift från 1830-talet följande uppgift: "Dessa wid läkarkonstens utöfning så oundärliga djur hafva tid efter annan blifwit allt swårare att för Apotekens behof i större mängd till köps erhålla. Detta väl ej på grund af iglarnas tilltagande sällsynthet som allmogens bristande håg att insamla dem, dels i följe af det besvär med att insamla och transportera dem från en ort till en annan samt äfven det nog låga pris, hwartill de ofta bli för-

sålda. Den nu rådande igelbristen fordrar snart afhjelpande".

Enligt en annan uppgift kunde också blodiglar odlas i särskilda dammar och då de voro särskilt efterfrågade till inköp, så skulle odling och fångst betala sig väl.

I övrigt kan man i en del äldre skrifter inhämta en del kännedom om blodiglars levnadsbetingelser och egenskaper av vilka en del därav må här anföras.

Blodigeln igenkännes genom att dess färg är ovan svartgrön eller brungrön med 6 smala, långsgående rostbruna eller gulbruna ränder, oberäknat de med dessa lika färgade sidoränder. Under är den mer eller mindre gulaktig med svarta, otydligt begränsade fläckar. Vid huvudsidan är buken alltid ljus, vid sidorna mörk. För den, som inte helt känner till blodigeln utseende, kan den förväxlas med en annan igelart, som vanligen kallas "häststigel", men denna saknar ryggränder och fläckar på buken, varför förväxling icke skulle behöva förekomma. Blodiglar kan vistas i gyttna av en till en tid uttorkad vattensamling. Vid mulen eller stormig väderlek ligger den vanligtvis stilla i gyttna men vid klart väder under sommaren är den mera i rörelse, särskilt före storm och åska. Igel övervintrar i bottengyttna, växer ganska långsamt och är icke medelstor förrän vid 5—6 år, är mogen vid 7—8 års ålder och kan bli även över 20 år.

Som blodiglar var en handelsvara, som uppköptes av apoteken idkades fångst och försäljning som förtjänstämål. Själva fångsten tillgick antingen på så sätt att i de vatten, där iglarna uppehöll sig, gick infångarna ut barbenta och med en stor rörelse upp dyn och uppsamlade de iglar, som fäste sig vid benen eller simmade omkring. Ett annat sätt var att i en hån lägga i något blodigt slaktavfall och sänka ner det i vattnet. Iglarna samlades då däri och det var bara att lyfta upp häven. Även kunde råa hudar eller annat liknande sänkas ner, då iglarna fäste sig därpå.

Det var icke endast själva infångandet av iglar, som hade den största betydelsen för hanteringen. Det var också icke minst viktigt, hur de förvarades och transporterades till försäljningsorten. Som infångandet vanligast endast kunde ske med något begränsat antal åt gången, så fordrades särskild förva-

ringsplats och transportkärl. Därför måste de kunna förvaras hemma tills det blivit så stort förråd att det lönade sig transportera dem till försäljning. Iglarna förvarades i särskilda tunnor eller fat av tillräcklig storlek. I dessa fat lades först ett lager av brännrotv och rödmossa på så sätt att ett tomrum bildades i mitten. Kärlet fylldes så med vatten, helst från samma vatten, som iglarna fångats i, jämte några kalmusrötter. I ett sådant kärl, rymmande 50 kannor, kunde förvaras upp till 4.000 iglar. I vissa fall kunde trälådor användas varvid inlades varvtals med fuktig djord och varvtals med iglar och även några kalmusrötter. I en sådan låda om 50 kannors rymd kunde förvaras 4.000—5.000 iglar. Även kunde iglar på så sätt inläggas i linnepåsar till ett antal omkring 200 i varje påse.

Transporten var också besvärlig, då inga andra färdemedel till lands fanns annat än med hästskjuts, vägarna voro ofta dåliga och vagnarna skakade. Iglar, som transporterades i linnepåsar måste färdas i vagn med fjädrar. Vatten måste bytas och döda iglar bortplockas. Vid hög sommarvärme måste de färdas nattetid. Vid åskväder skulle de skyddas för ljuset från blixterna. Så skulle de sorteras i storlekar, påsar tvättas, transportkärl rengöras och i övrigt fordrades beständig tillsyn. Bätledes kunde iglar färdas lindrigare.

Det är ganska förklarligt att så bemärkta varelser som blodiglar och därmed på grund av deras egenskap som blodsugare att de därför kommit in i talesätt och ordstäv, särskilt då i form av obehaglig varelse.

Så t. ex. läses därom i olika berättelser:

— Den 9 novembris gick Blodh-Badet å nyo för sig, ty på samma dag fingo danska Krigsknechtarne fri macht och våld til at plundra i Stockholm, hwartil sigh desse blod-iglar tillika willige och ferdige finnas låto.

— Blodsugande landsfrätare, som sielfwe äro blod-iglar och styrcka til menighetens swåra betugande.

— Rodrigo Calderon ansågs för landets blodigel och det tryckte folket förbannade honom.

— Dessa små blodiglar, som festa sig wid den behöfwande embetsmannen och illa lönta Officeren.

— De ämnade icke längre låta en blodigel utsuga socknen.

— Then som bara wil sine egne werck föredraga är en blood-Igel.

Då numera väl de flesta kärr, myrar, gropar, vattensamlingar o. d. äro utdikade och torrlagda, så utgör detta nog en anledning till att blodiglar äro mera sällsynta, åtminstone i dessa trakter. Hur det är eller har varit med den tillgången inom Berg är icke bekant, men skulle vara intressant att höra bara i avseende till vederbörande vattenområdes djurliv.

En av de sista i Berg, som så länge krafterna varade, beständigt hade blodiglar hemma, det var fru Helena Johansson, Norratorp, Fagerås. Dessa iglar köptes på apotek i Växjö och förvarades i vatten i en mörkgrön glasburk, överbunden med en linneduk. På apotek fanns också att köpa s. k. blodigelsked, en perforerad sked av porslin för upphämtning av iglar ur förvaringskärlet. Likaså fanns också att köpa s. k. blodigelsättare, en liten kapsel av silvertråd med vilken iglarna placerades på önskat ställe. En av de sista, som var i Norratorp och fick iglar påsatta det var gratialisten Johan Staf i Björka för en böld i ansiktet. Han var född år 1828.

Blodiglar tillhör ringmaskläktet Hirudo och för medicinskt ändamål med tillnamnet Medicinalis. Då igeln utsuger blod avger den ett ämne, hirudin, som en tid hindrar blodet att koagulera och det är därför, som den kommit till användning för denna sin egenskap.

Edv. K.

Valborgsbål

*Aprileldars lågor flammar
sakta vid randen*

Av krusiga vågors kammar

förs änderna in mot stranden.

*Det är vackert där borta på Slätt-ön,
som minner om sägner i Berg-sjön.*

*Ungdom i roddbåt kom
mot stranden med støj och glam,
änderna skyndar sig liksom
ur vägen, så de kommer fram.
De har dansat där ute på ön
på sägenrik Berg-sjön.*

*Björkarnas blankbruna knoppar
snart färdiga att brista
ekorrar lekfullt hoppa
och lågorna falnar, de sista.
En vårkväll vid Nys-dal
är underbar, om den ock är sval.*

Ninna Ericsson.

En vårsaga

Det var en gång en blomma, en liten blåsippa, som växte djupt inne i skogen. Runt omkring henne stodo sippor, vita och blå och hela skogen tycktes översållad av dessa små vårens budbärare. Men den lilla sippan där längst inne i dunklet var icke riktigt nöjd med sin tillvaro. Hon kände med sig, att hon icke var lik sina syskon, de andra sipporna. Hennes stängel var böjd, hennes blad hade mörkare färg än de andra blåsippornas och voro till hälften slutna i knopp. Det grämde hennes blomhjärta, att hon icke kunde utvecklas lika fort, som hennes syskon runt omkring, och hon undrade, vad orsaken kunde vara. Men när hon såg ut över sin lilla värld, upptäckte hon, att hennes syskon hade fått sina platser mitt uppe i solskenet, och hon själv stod i skuggan av en buskstam, som skymde bort solen för henne. En och annan sippa hade, liksom hon själv, kommit i skuggan, och de voro också efter i utvecklingen.

— O, vilken makt solen måtte ha, tänkte den lilla blomman. Tänk, om en enda solstråle kunde nå fram till mig också, suckade hon. Hennes stängel rätade på sig så gott den kunde, men den var för kort för att kunna sträcka sig framom stammen, som skymde bort solen för henne. Men — så en dag märkte den lilla sippan, att hennes stängel hade vuxit ett gott stycke.

— Nu skall jag göra ett försök igen att nå solen, sade sippan för sig själv. Därpå sträckte hon på sig i hela sin längd. Och — verkligen! En solstråle, varm och god, nådde äntligen den lilla sollängtgående sippan. Med ens kände hon sin blomvarelse genomströmmas av värme och livslust, och de små bladen började att utveckla sig i den varma solstrålens famntag.

— Tack, du käre solstråle, som gör mig så gott, viskade den lilla blomman. Jag har så länge längtat efter dig, men nu måste du varje morgon möta mig och låta mig få del av din värme. Vill du det?

— Jo, gärna, lilla sippa, svarade solstrålen glatt. Och varje dag fick den lilla blomman fröjdas åt ljuset och värmen, som omgav henne. Hennes solstråle gjorde henne bekant med andra solstrålar, och snart var den lilla bortglömda sippan mitt uppe i det bländande solskenet.

Men — allting har ett slut, och en blommas liv är icke långt. Då den lilla sippan kände, att hon skulle vissna bort, sträckte

hon på sin stängel för sista gången och vecklade ut sina blad. Den varma solstrålen kysste den lilla sippans vissnande blad till ett farväl, och därpå fälldes hon bladen och dog lycklig, ty hon visste, att från hennes rot skulle nästa år en ny, liten sippa söka sig väg upp i ljuset och möta samma solstråle, som givit ljus och värme åt hennes korta blomliv.

Kerstin Sandberg

BERG

*Min kära hembygd jag dig ser
i minnenas spegel, vart jag än går
där regnet är mjukt och solstrålar ler
ängarnas blomdoft jag får.*

*Elin Wagners stuga jag går förbi
den minner alltid om poesi.
Vår kyrka så vacker — med sin frid
för sargad själ, i vår moderna tid.*

*Aftonen så stilla, gärna jag vill
lyssna på försommarnattens andetag
och höra fåglarnas drill
förnimma allt som gör mig svag.*

*Ingenstans på min väg genom livet
har jag funnit platser lik dem
som liten åt mig blev givet,
där jag hade mitt barndomshem.*

Ninna Ericsson.

Ernst Andersson

En aktad, välkänd och bemärkt församlingsbo, Ernst Andersson i Vinninge, gick den 16 mars ur tiden. På sina föräldrars gård, som han övertog som ung, utförde han många förbättringar på byggnader, jord och skog, så att allt blev välskött och i mönstergillt skick. Också ägnade han mycket av sin tid i det allmännas tjänst och icke minst inom det kyrkliga och kommunala livet och detta icke enbart inom socknen och pastoratet utan även i allmänna värv utanför socknens gränser. Med plikttrohet och ansvar fullgjorde han alla de uppdrag som anförtroddess honom. Att här räkna upp hans olika tjänster och befattningar torde i detta sammanhang vara onödigt. Det kan blott nämnas, att han som ung förvärvade sig en betydande boklig kunskap och fortsatte med detta även på äldre dagar, så att han i kunskaphänseende kom att stå betydligt över sin samtid och vilket gjorde, att han hade förmåga kunna bedöma saker och ting, så att de kom i sin rätta belysning och detta såväl inom allmänna värv som i diskussioner och vardagliga överläggningar. Denna hans bokliga kunskap i förening med praktisk erfarenhet på olika områden kom såväl honom själv som det allmänna till gagn. Därest motståndare i en allmän diskussion eller annan överläggning kom med invändningar och felaktiga påståenden, så blev de oftast med saklig kännedom överbevisade. Men om detta icke hjälpte kunde det i stället bli en bitande humor, slagfärdig och kvick som Ernst Andersson alltid var, och då vann han som regel den åsikt han förfäktade.

På sångens och musikens område var han mycket bevandrad och kom redan som 15-åring med i socknens kyrkokör och blev efter hand en längre tid ledare för kyrkokören. Också skötte han musiken ibland på kyrkans orgel under gudstjänsten. För sina förtjänster på sångens område fick han i samband med en biskopsvisitation i socknen år 1954 mottaga kyrkosångarförbundets förtjänsttecken medaljen "Musica sacra". Biskopen som överlämnade medaljen redogjorde samtidigt för Anderssons insatser för kyrkosångens främjande till fromma och glädje åt församlingsborna. Även vid andra tillfällen, där kören uppträdde under Anderssons ledning, gav körsången särskild högtidsstämning.

Även på det hembygdsvårdande planet gjorde den bortgångne stora insatser. När hembygdsvården började organiseras inom socknen våren 1941 kom Andersson med i den 7-mannakommitté, som då tillsattes och när hembygdsföreningen bildades ett par år senare blev han med i styrelsen som vice ordförande och kvarstod som sådan ända till årsmötet den 5 maj 1957, då han på egen begäran avgick. Hans arbete inom hembygdsrörelsen präglades av intresse och sakkunskap och med god kännedom om gamla tiders förhållanden och hur utvecklingen sedan gestaltat sig under år och tider som svunnit. Själv ägde han i sitt hem en rikhaltig samling av olika kulturföremål och med hjälp av kunskaper och eget forskarintresse kunde han utvälja och värdesätta det som var gediget och äkta. Detta hans kulturella intresse kom också hembygdsföreningen till del genom berikande uppslag och idéer. När bl. a. hembygdsföreningen hade utställning i bygdegården år 1947 på gamla antik saker, musei-, kultur- och bruksföremål etc., så var det Andersson som demonstrerade de utställda föremålen för publiken. Också kan man säga, att då styrelsen höll sina sammanträden, så var det väl knappast någon enda gång utan att Andersson var närvarande och då hembygdsföreningen restaurerade den gamla kyrkogården, var han alltid med i arbetet som intresserad deltagare och forskare. Likaledes var han också med på så gott som samtliga hembygdsföreningens bussutfärder och fotvandringar i de olika rotarna i socknen.

Mer än många andra älskade och värddade han sin hembygd och även sin församlings kyrka, som han ofta besökte.

I sitt umgängessätt var han sympatisk och trevlig och en god sällskapsmänniska och framstår i minnet bland sina vänner som en klok, framsynt, fin och helgjuten personlighet.

Sin kroppsliga spänst och andliga vitalitet bevarade han hela livet igenom ända tills sjukdom på de allra senaste åren bröt ned hans krafter.

J. J.

Hembygdsföreningens verksamhet 1964

Styrelsen höll sitt första sammanträde den 29 april för att dels behandla en del föreningsangelägenheter och dels för att vårstada i hembygdsparken. Man räfsade samman löv och ris och städade inomhus. De förberedelser, som för längre tillbaka blev gjorde i Hallgården för upprättandet där av ett naturreservat, beslutades hemställa till länsstyrelsen om avskrivning, då såväl platsen som vägförhållandena dit numer ansågs olämpliga.

Årsmötet hölls den 22 maj i hembygdsgården, varvid i huvudsak stadgeenliga ärenden behandlades. Medlemsantalet höll sig som vanligt konstant med 219 medlemmar och därutöver 20-tal ständiga. Kassa-behållningen uppgick till kr. 4.087: 81.

Den sedvanliga slätterfesten i hembygdsparken gick av stapeln den 16 juni varvid ett 30-tal slätterkarlar och räfserskor deltog. Det slädda gräset auktionerades bort. Efteråt samlades deltagarna i storstugan med samkväm, slättergröt, kaffe och smörgåsar etc.

Samma dag den 16 juni höll styrelsen konstituerande sammanträde.

Den 1 september var styrelsen åter samlad för att bestämma i en del föreningsangelägenheter.

Hembygdsföreningens sedvanliga kyrkkafesöndag hölls i hembygdsgården den 27 september och vilket var den tionde gången i ordningen. Kyrkoadjunkt Ingvar Johnsson höll ett uppmärksammat anförande om forna tiders sociala verksamhet inom socknen och detta främst om hur fattigvård, nykterhetsvård och mycket annat var ordnat i socknen. Kyrkovärd Anton Andersson från Hult spelade på en av honom renoverad gammal piporgel i hembygdsgården, och vilket gav som avslutning en högtidlig stämning på sammankomsten.

På hembygdsgården har i sommar blivit upplagt ett ungefär meterhøgt stenpostament med en gjuten järntavla överst med omnämnande av närmast liggande numer utlagda gästgivargårdar av vilka det förr i tiden fanns många postament och taylor utmed de allmänna vägarna. Hembygdsgården har tidigare ytterligare en sådan tavla uppsatt. Också har John Svensson låtit förfärdiga ett brunnskar av timmer med äkta timmerknutar och över detta satt upp en brunnsklynna med vinsch, enligt gammaldags metod. En vällingklocka, skänkt av Bergs herrgård, har blivit uppsatt på en

stapel mellan ett par resta bjälkar på södra gaveln av bodbyggnaden. Klockan på stapeln är i toppen övertäckt med plåt. Den utgör en förnämlig sevärdhet. En vägvisare till hembygdsgården har blivit uppsatt vid stora vägen.

För att åt eftervärlden bevara minnet och utmärka en i vår tid så gott som utplånad småstugebebyggelse i Sandviks rote, den s. k. "Torparstan", där det förr i tiden fanns ungefär ett 30-tal mindre ställen, har hembygdsföreningen låtit uppsätta en liten minnesskylt av kopparplåt på en ungefär meterhøg järnstång och med följande inskription:

"Torparstan"

småstugebebyggelse på ett 30-tal utplånade ställen.

Hembygdsföreningen.

Minnesmärket är uppsatt den 10 oktober och placerat framför stugan till det ännu kvarstående husatorpet nr 60, numer kallat Björkäng och där 80-åriga Ernst Björk med sin hustru Adina ännu är boende.

Hembygdsgårdens kultursamlingar har som vanligt under årets lopp berikats med en del olika föremål, varför samlingarna numer är ganska betydande. En del möten och sammankomster har hållits i storstugan och däribland husförhör med Ernatorp och Björka rotar. Också har hembygdsgården under sommaren haft flera besök av föreningar och sällskap och olika bilresande folk från nära och långväga håll.

Föreningens lilla hembygdsbok har utgivits som vanligt och försålts i normal omfattning.

Styrelsen

Grusningsstenar

De gamla grusningsstenarna är nu nästan helt bortglömda. Man kan, om man håller ögonen väl öppna, finna en och annan utmed de gamla häradsvägarna. En del står överväxta, andra har rivits omkull eller har de också förstörts på annat sätt. Den inbyggna texten är mestadels oläslig. Tidens tand har nött bort den.

Dessa stenar utgjorde gränser där varje hemmansdel hade sitt s.k. brostycke, på den tiden då bönderna själva underhöll vägarna. Grusningsstenarna satte de upp själva, så att den som skulle syna in, kunde se vilken som underhöll de olika vägsträckorna. De var också till för att bönderna själva skulle veta hur långt de skulle underhålla vägen. Detta var före bilismens tid. På

stenarna fanns det ett nummer och namnen på hemmansdelarna, mellan vilka byns bönder hade att stå för. På en del står det bara ett enda bynamn eller gårdsnamn. Somliga stenar hade siffror som markerade en viss sträcka varje by hade att underhålla. På dessa sträckor fick bönderna hacka upp och fylla igen spåren efter järnhjulsagnar och andra åkdon. Det blev också stora vattenpölar i vägens många svackor att fylla igen. Efter detta grusades och krattades den. Vid gränserna brukade bönderna vara snåla med gruset, och kastade bara några skyfflar var. Varför det oftast blev en liten svacka i vägen.

När vägen var färdiggrusad kom det ut en insyningsman, det var oftast länsman-
nen. Denne kontrollerade att arbetet var riktigt gjort. Hade någon slarvat, var det bara att lägga på mer grus. I kyrkan lystes det på att den och den vägen skulle ansas till, och det skulle läggas på så och så många lass grus. Gjorde man inte så, kunde man räkna med straff i form av böter. Vägsyn gjordes ett par gånger om året.

Detta system för väghållningen avlöstes sedermera av vägkassan, därefter av vägförvaltningen för att slutligen bli förstatligat.

I. Hedenvik

Löner, arvoden, pensionsavgifter kostar Lammhults kommun 974.705 kr.

I Smålands Dagblad, onsdagen den 14 oktober 1964, var införd en uppgift över de omkostnader, som tillkommer Lammhults kommun enligt 1965 års statsförslag i avseende till ovanstående rubrik.

Som Bergs socken ingår i Lammhults kommun kan ett visst intresse här för förefinnas varför här nedan följer en ordagrann avskrift ur Smålands Dagblad, såväl beträffande innehåll som ovanstående rubrik.

Arvoden, avlöningsförmåner, pensionsavgifter och vissa personalomkostnader för Lammhults kommun uppgår enligt 1965 års statsförslag till 974.705 kr. I summan ingår dock inte sammanträdesersättningar. Så här ser personalbilagan ut:

Kommunalfullmäktige: ordföranden 500 kr. Revision: siffergranskare 500, revisorer 600. Kommunalnämnd och kommunalkontor: Ordf. 2.500, kommunalkamrer 32.148, kommunalkassör 17.208, kontorist 14.652, kontorsbiträde (halvtid) 5.976, vikarie och

tillfällig personal 5.000, städerska 2.000 och personalförsäkring 5.900.

Valnämnden: ordf. 200. Folkbokföring: roteombud 1.500. Taxering: nämndens ledamöter 6.000. Uttagningsnämnd: ordf. 100. Brandskydd: ordf. 300, brandchef 3.855, två vice brandchefer 5.790, brandmän 30.000, brandsyn 1.500, utbildningskostnader 4.000 och personalförsäkring 2.600. Skogsfastigheter: skogsarbetare 30.000, körare 12.000, fordonsersättning 3.000 och personalförsäkringar 5.100.

Stiftelsen Värendshem: ordf. 300. Byggnadsnämnd: ordf. 700. Vägar, gator, parker m. m.: trädgårdsarbetare 16.000. Vatten- och avloppsvrk: maskinist och arbetsledare 19.308, vikarie och tillfällig personal 5.000, personalförsäkringar 5.500. Renhållning: tillsyningsman för avstjälpningsplatsen (arvode) 1.800.

Skoladministration: skolstyrelsens ordf. 800, skolchef (arvode) 2.760, skrivhjälp 2.500. Skolans fastigheter och inventarier: vaktmästare 15.096, städerskor (fyra st.) 18.021, vikarier, extra städning 2.000, semesterlön till deltidsanställda 1.900, personalförsäkringar 2.350.

Skolmältider: kokerska tillika husmor 9.899, biträden (fyra st.) 14.553, vikarier 500, semesterlön till deltidsanställda 1.500, personalförsäkringar 1.500. Skolhälsovård: skolläkare (arvode) 1.200. Skolbibliotek: bibliotekarie (arvode) 1.200. Simundervisning, simlärare (arvode) 3.500.

Folkskola: rektor 33.168, folkskollärare (åtta st.) 189.744, småskollärare (sex st.) 119.700, vikarier 10.000, timlärare 11.472, övningslärare 16.953, tilläggstimmar 6.000, arvoden 3.000, sjukvård m. m. 500, personalförsäkringar 30.000. Yrkeskola: rektor 1.600, timlärare 10.530, personalförsäkringar 800.

Barna- och ungdomsvård: Barnavårdsnämndens ordf. 700, barnavårdsman 1.000, fosterbarnsinspektis 100. Nykterhetsvård: ordf. 700, övervakare m. fl. 1.000. Socialhjälp: ordf. 1.500.

Älderdomsheimmets vårdkostnad: föreståndarinna 20.412, kokerska 14.652, vårdbiträde (tre st.) 36.781, ekonomibiträde 12.111, nattbiträden (tre st.) 20.000, vikarier och tillfällig personal 6.000 och personalförsäkringar 9.000.

Social hemhjälp: hemvårdarinnor (tre st.) 44.140, arbetsledare (arvode) 1.800, hemsamariter 15.000 och personalförsäkringar 3.983. Hälsovårdsnämnden: ordf. 800, tillsyningsman 5.000.

Hänt i Berg 1964

Jan. 11. Julen dansas ut på sedvanligt sätt med jullekar, musik, tal och sång och gott-påsar till de minsta.

Jan. 23. Lärarkåren i Lammhult har i skolstyrelsen utsett till representanter tre lärare, däribland fru Margit Nilsson, Berg.

Febr. 24. Kreaturs- och lösöreauktion på Bergs säteri på grund av egendomens utarrendering.

Febr. Vid hälsovårdsnämndens sammanträde i Lammhult beslöts att samtliga livsmedelsbutiker i kommunen skulle inspekteras år 1965. Även skulle ladugårdarna inom kommunen inspekteras med början inom Berg.

April 4. Vid förbundsstämma med Kronobergs läns skytteförbund tilldelas bl. a. silvermedalj Gunnar Gustavsson, Frälsegården och Fredrik Strand, Lädja.

April 11. Bilstöld skedde på riksväg 30 litet norr om Bredhult, då man höll på med skogsarbete och lämnat bilen på parkeringsplats några meter ifrån. Biltjuven togs tre timmar senare i Kännestubba i Hultsjö socken. Det var en från sjukhus i Växjö försöksutskrivna person som stal bilen.

Maj 8. Gammalgädda tagen i sjön Stråken på långrev vikt 12 kg och längd 116 cm.

Maj 9. Sockenstugan med skolhus som genomgått renovering med kombinerad samlingshall etc. invigdes med en enkel festlighet.

Maj 10. Allmänheten inbjudes efter gudstjänsten att taga den nyrenoverade skolan i betraktande.

Maj 12. Skolan tages åter i bruk efter renoveringen, då skolan under arbetet härmed varit inhyst på andra håll i socknen.

Maj 13. På fastigheten Lilla Björka låter bankdirektören G. Möller försälja diverse lösören.

Maj 16. SSU har fått ny förbundssekreterare, nämligen herr Thage Petersson, Nacka, vilken är bördig från Berg. Han var tidigare aktiv inom kronobergsdistriktet.

Maj 23. Lädja handelsaffär upphör, då fastigheten Lädja Brodsagård 6:13 försäljes jämte inneliggande handelslager.

Maj 26. Den inventering genom hembesök hos polioskadade, som Kronobergs länsavdelning påbörjade våren 1963 kommer att 1964 fortsättas med början i Berg med besök av fru Kristina Petri.

Maj. Bibelstudiegrupperna i Berg håller avslutning varvid avlämnades blommor och presentkort till ledaren kyrkoadjunkt Ingvar Jonsson.

Juni 6. Uppsatt vid stora vägen vägvisare till hembygdsgården.

Juni 6. Fastigheten Björka Norregård 2:9 kallad Bergslund försäljes av kommunalnämnden. 6.000 kr. till Särneström.

Juni 16. Hembygdsföreningen håller sin sedvanliga slätterfest på hembygdsgården.

Juni 16. I Berg började simskolan den 22 juni och idrottsinstruktion den 23 juni.

Juli 19. Släktmöte s. k. knytkalas hålles på det gamla husartorpet n:o 61, där husaren Hirsch bodde och efter honom sonen Johan Hirsch. Alltså i "Torpastan" i Sandviks rote.

Juli 19. Simskoleavslutning varvid kommunalkamrer Lars-Erik Wihreärmar promotor och samtidigt i ett anförande poängterade vikten av att kunna simma. Följande kandidater och magistrar i Berg promoverades: Helen Persson, Gunilla Ernfjäll, Aina Axmarker och Magnus Vrethammar.

Juli 22. Uppvisning av unghästar på Bergs säteri, varvid ett 70-tal premierades med ägare från olika socknar.

Juli 31. En Ernatorpslada tillhörande Ernst Johansson med innehåll av hö och torvströ brinner med troligen genom blixtnedslag.

Sept. 2 och 3. Allmän skärmbildsundersökning ägde rum i Bergs kyrkskola med Bergborna, vilka hade fått personlig kallelse därtill.

Sept. 20. Vid riksdagsmannavalet avlämnades följande röster från Berg: Höger 123. Center 187. Folkpartiet 19. Soc. dem. 76 och komm. 7. Motsvarande siffror voro vid 1962 års val resp. 112. 211, 13, 89 och 2.

September. En omläggning av sydöstra delen av kyrkogården kvarter n:o 5 har skett i det att steninhägnader och gravramar borttagits och gravfältet ersatts med gräsmatta.

Oktober 3. I Hjulatorp kvarn, då det hålles lösöreauktion efter Johan Perssons dödsbo.

Okt. 4. Familjegudstjänst i kyrkan med predikan av kyrkoadjunkt Ingvar Jonsson, sång av ungdomskören under kantorns ledning, kaffesamkväm och bildföreläsning i sockenstugan av kantor Einar Arvidson.

Okt. 25. Stafförslaget till kyrkan bestämmas på kyrkostämman och beviljas bl. a. till kyrkokören 500 kr, söndagsskolan 500, frivilligt kyrkligt församlingsarbete 300 och till kyrkskjutsar 700 kr.

Nov. 1. Kyrkliga syföreningen håller årsmöte med tal av stiftsnotarie E. Hård av Segerstad om missionsarbete i Indien. En hel del anslag beviljas. Till ordf. omväljes kyrkoadjunkt Ingvar Jonsson och till kassaförvaltare fru Margit Nilsson, Lädja.

Nov. På skogsdag i Eskås, Aneboda, där prisutdelning ägde rum i Annegården seggade bl. a. i tävlingen Åke Stern och Thule Wennberg och Tryggve Eriksson, Häknahult.

Nov. Från kyrkobostället i Berg har sålts till sågverksägaren Gustav Hörberg, Lädja, 223 km skog.

Dec. 3. I det hala väglaget gled en dansk långträdare av vägen på backen öster om Bergs kyrka, varvid släpvagnen blev liggande över vägbanan och blockerade så att trafiken fick omdirigeras tills bärgningsbil ordnat upp missödet.

Dec. 6. 1934 års konfirmander för socknen har varit samlade till 30-årsjubileum. Det var högmässa med nattvardsgång och predikan av konfirmandernas lärare Komminister Thure Petersson, Gränna. På kyrkogården nedlades krans på avliden konfirmandskamrat Georg Bergholms grav. Kaffesamkväm i församlingsalen.

Dec. 20. Kyrkliga söndagsskolan håller julfest med julspele i kyrkan med musik, sång och julgran samt högmässa med predikan av kyrkoadjunkt Ingvar Jonsson. Kaffesamkväm i sockenstugan med gottpåsar av tomt till de minsta.

Nov. 20. Ungdomsaftnar i sockenstugan under medverkan av stiftsadj. Karl-Erik Larsson, Tallnäs och lärarinnan Barbro Eriksson, Växjö. Tal med bilder, sång, servering.

Gård i Ernatorp köpt av Olof i Hjulatorp, Vinninge, bortarrenderat till Rune Liljengren, Ernst Petersson, Bortarrenderat till Göte Andersson.

*

Efter att den 3 maj 1963 ha avlagt studentexamen i Växjö antogs fröken Eva Nilsson, Lädja, den 3 mars 1964 som sjuksköterskelev vid Södra Sveriges Sjuksköterskehögskola i Lund.

*

Inom Lammhults kommun har den nya distriktssköterskan Maj Lindegren tillträtt sin befattning.

*

Till Värends Lucia 1964 blev 17-åriga Rose-Marie Enarsson i Bredhult vald.

*

ICA-kuriren hade bland 2.580 deltagare, som skrivit och berättat intryck och händelser från hem och hembygd, utvalt 5 manliga och 5 kvinnliga personer från skilda delar av Sverige, vilka som ICA-kurirens gäster fingo tillbringa med resan 10 dagar vid jul på Frösö Gästhem i Jämtland. Bland dessa 10, som utvaldes, var även Edvin Karlsson, Ramsås.

*

I år är det 50 år sedan pappersenkronan infördes av riksbanken. Den kallades i folkspråket även för "kotia" beroende på en viss likhet med tiokronorsedel och det förekommit på en marknad att en ko blev såld för 120 kr. men i betalning fick den kvinnliga säljaren 12 st. pappersenkronor.

*

Ännu finnes i Berg bevarade en del "kotior" som kuriositet.

*

Den 7 augusti detta år kunde ytterligare ett unikt 50-årsjubileum firas, då det var denna dag, som riksbanken upphörde att in- och utväxla sedlar i guld.

*

Ingemar Hedenvik, Brantåsa, har tagit initiativet till och även ombesörjt utförandet och uppsättningen av skylten "Torparestaden" vid Slätthult.

*

Samtliga föreningars verksamhet inom Berg har fortgått som föregående år. Likaså Lottakåren samt hemvårdarinneverksamheten.

*

Omfattande vägförbättringar har företagits å vägen mellan Bredhult över Berg—Hjulatorp och till Åby. Särskilt å Hjulatorps mosse, där vägbanan sjunkit vid påfyllningen, har stora mängder sten från stenmurarna vid Bergs Herregård ditsförts.

Väderleken 1964

Januari. Nyårsdagen var dimmig och disig, ett par grader varmt mot e. m. snöslask. Den 2 var solig och vacker, 4 gr varmt och snösmältning. Så följde en period med ett par tre minusgr och moln. Detta varade till den 21 då det blev varmare med 4—5 plusgr och växlande molnighet men den 27 blev det en köldknäpp för dagen med 7—10 gr kallt men sedan mildare och sista dagen i jan. 2 gr varmt. Som synes, så var januari varm för årstiden.

Februari. Den 1 febr. +—0 och något snöfall. Från den 2 till den 12 blidväder med 2—4 grader varmt med undantag av en köldknäpp den 5. Från den 12 till den 25 kallare med mellan 5 och 15 grader kallt den 21. Från den 25 till månadens slut nattfrost och dagsmeja, rimfrost och underkylt regn, mycket halt väglag. Snödjup c:a 25 cm snötäcke. Snöplogning den 18.

Mars. De fem första dagarna dimmigt, disigt, rikligt rimfrost, lugnt. Den 6—8 omkr. 10—15 gr kallt. Den 9 blidväder och den 10 var det 8 gr varmt och snödroppar voro utslagna. Från den 15 nattfrost och dagsmeja i stort sett hela månaden ut. Den 27 fanns snö fläckvis. Den 19 flyga 11 svanor mot norr.

April. Till och med den 9 c:a 5 gr varmt om dagen och nattfrost. Den 9 var marken snövit. Den 10 kom värmen, som varade månaden ut med något regn tidvis men den 26 nattfrost.

Maj. De första 10 dagarna var för årstiden kyliga och även den 10 hade icke vårarbetet kommit igång allmänt. Från och med den 13 och till månadens slut var det vackert och varmt, något regn den 17 och den 27, då även åska hördes på avstånd.

Juni. Till och med den 15 vackert o. varmt, endast en regnskur den 8. Den 14 var det 28 gr varmt. Från den 15 till månadens slut kyligt. Regnigt den 17 och den 19 åska och regn, den 23 delvis regn.

Juli. Första hälften ganska kylig och regnig. Från den 15 t. o. m. den 20 molnigt och svalare, den 22 åska och regn och om natten rikligt regn, därefter uppehållsväder till den

27, som var 7-sovaredagen, då det blev åska och regn, så några dagar vackert till den 31 då det på e. m. blev åska och kraftigt regn hela e. m. Genom åkslag antändes en lada vid mossarna i Ernatorp och brann ned.

Augusti. Denna månad var som helhet varm och vacker, mindre regnskurar den 1 och med åska på avstånd den 9. Den 24 något litet regn på e. m. men den 29 åska på avstånd och därmed regn. I övrigt var denna månad ganska torr ute i markerna och varm med upp till 28 grader.

September. Första veckan klart och vackert, omkr. 15-20 gr varmt. Så några dagar molnigt och svalare. Den 12 rikligt regn. Den 13—14—15 vackert men den 16 regn- och stormbyar. Den 20, som var valdag, var det regnigt men i övrigt månaden ut vackert.

Oktober. Den 1 okt. nattfrost men första veckan vackert och säden kunde inbärgas. Hela återstående delen av okt. var molnig, delvis regnig, dimmig och disig.

November. Till den 17 var det mest molnigt och disigt men några vackra dagar. Den 6 började nattfrost, som fortsatte till den 17. Den 18 och 19 föll första snön men dagen efter blev det milt med 5—6 plusgr. och snön smälte bort. Den 24 regn- och stormbyar, den 25 f. m. vackert men på e. m. åter regn- och stormbyar och även åska. Den 28—29 en del snöbyar så att marken blev snövit. Den 30, som var Andersdagen, var det lugnt och molnigt samt +—0.

December. Första veckan några minusgrader och mest rikligt rimfrost. Den 7—8—9 omväxlande snö och regn. Från den 10 till den 20 ganska milt med upp till 8 grader varmt. Från den 20 och till årets slut omkr. +—0 och något snö. Nyårsafton 2 gr varmt och snösmältning.

Födda under år 1964

Anna Gunvor Elisabet, f. 25/1, dotter till arr. Anders Vilhelm Andersson och h. h. Ingrid Allis Linnéa, f. Johansson, Hult.

Mats Per Johan, född 24/2, son till rörmontör Erik Ivar Olofsson och h. h. Iris Anna-Britt, f. Persson, Bråt.

Eva-Britt Susanne, född 21/4, dotter till byggnadsarb. Bertil Egon Karlsson och h. h. Karin Eva Margareta, född Svensson, Bergs Herrgård.

Ian, född 7/7, son till arkitekt Fred Stewart Thompson och h. h. Alice Barbro Sofia, f. Gate, Rösås.

Christina Ylva Märit, född 13/11, dotter till hem.äg. Johan Gösta Richard Johansson och h. h. Kerstin Linnéa, f. Johansson, Ramsås.

Döda under år 1964

14/2 Johan Fredrik Persson, läg.äg Hjulatorp, född 16/6 1909.

2/3 Axel Emil Strand, f. d. hem.äg. Lädja, född 11/3 1886.

16/3 Ernst Gustaf Andersson, hem.äg., Vinninge, född 24/9 1887.

20/4 Ingrid Karolina Johansson, f. Johannessson, änkefru, Vinninge, född 18/6 1875.

9/5 Alma Maria Johansson, f. Nilsson, änkefru, Torset, född 16/2 1898.

24/5 Sven Henrik Johansson, f.d. hem.äg., Bredhult, född 28/5 1871.

4/7 Emma Maria Johansson, f. Svensson, änkefru, Lädja, född 1/12 1888.

17/8 Peter August Svensson, f. d. hem.äg., Sandvik, född 22/9 1884.

6/9 Mina Kristina Svensson, f. d. husåll., Haga, född 7/4 1877.

19/9 Karl Albert Severin Karlsson, hem.äg., Ramsås, född 9/4 1909.

1/10 Oscar Hugo Strand, hem.äg., Hjulatorp, född 1/10 1896.

11/11 Agda Maria Gustafsson, f. Johansson, änkefru, Fagerås, född 20/7 1888.

15/12 Johan Edvard Karlsson, f. d. hem.äg., Ernatorp, född 17/12 1891.

Konfirmerade år 1964

Den 25 juli konfirmerades följande ungdomar från Berg i Bergs kyrka och söndagen den 26 juli gingo de till sin första nattvardsgång.

Ragnhild Elisabet Arvidson, Kantorsbo-staden, född 5/3 1950.

Gunnel Solvig Agneta Johansson, Ernatorp, född 31/7 1950.

Hasse Kjell Evert Johansson, Ramsås, född 23/2 1950.

Ingvar Arne Lennart Johansson, Ramsås, född 18/1 1950.

Lars Börje Harald Danielsson, Lövhult, född 19/11 1950.

Folkmängden i Berg 1964

Den 31 december 1963 utgjorde folkmängden 332 män och 305 kvinnor, tillsammans 637 personer. Under år 1964 föddes 5 barn och inflyttade 22 personer under det antalet döda utgjorde 13 och utflyttade 12 personer, varför församlingen den 31 december 1964 hade 639 kyrkoskrivna, varav 332 män och 307 kvinnor, vilket innebär en ökning med 2.

Äldst i församlingen var vid årsskiftet änkefru Mina Hörberg f. Nilsson, född 16/3 1865.

Värt att notera är, att under året 10 personer fler flyttat in än de som flyttat ut. Man får gå tillbaka ända till 1941 för att

finna något år med inflyttningsöverskott i Bergs församling. Då utgjorde det 3 personer. Men för att finna ett så stort inflyttningsöverskott som 1964 får man gå tillbaka ytterligare 10 år, alltså 1931, då det var 13 personer.

Kollekter och gåvor i Bergs församling under år 1964

I kollekter har under året influtit 10.673 kr. Därav kr. 3.641 kr. gått till Svenska Kyrkans mission och 2.888 kr. till Lutherhjälpen. Prästgymnasiet i Göteborg har också fått en god kollekt med 601 kr. Om kollektsumman fördelas på antalet i församlingen skrivna personer, blir det 16,70 kr. på varje.

I gåvor till Bergs kyrkas gåvofond har under året influtit 988 kr. och till Blomsterfonden 972 kr. I samband med jordfästningar har gåvor givits till Svenska Kyrkans mission med sammanlagt 475 kr.

Ingvar Jonsson

Till Bergs socken

*Ja, Berg, det fägnar vart sinne
Ett högländ med skog och med sjö.
I hedenhös fanns väl därinne
båd sjökung och vikingamö.*

*I Hjulatorp solguden hedniskt
fått offer i ristad sten.
I Berg säges trollen förvisst
haft grottor bland ris och gren.*

*I gårdar är gästfrihet förstås
och där går man gärna in
såsom i Ramsås, Holma och Fagerås
och Bredhult och Hallgården fin.*

*På hemfärd vid slussen i Aby
där vilar en stilla, fridsam ro.
Gud signe den trakten, förty
redbart folk där bygga och bo.*

Blenda Wärend.

Krönikan tillhandahålles av Berge Hembygdsförening, Lidnäs.

Även äldre årgångar tillhandahålles alla åren sedan 1944.

Pris resp. 1:—, 2:— och 3:— kronor.

Pris 3:— kronor